

Trotsky'ın yazısını sunarken

Burak Gürel

İçinde bulunduğumuz aylar tarihin ilk muzaffer proleter devrimi olan Ekim Devrimi'nin doksanıncı yıldönümüne denk düşüyor. Ekim Devrimi, işçi sınıfının burjuvazinin siyasi hegemonyasından kurtularak sermaye devletini yıkıp, kendi iktidarı olan proletarya diktatörlüğünü kurabileceğini somut olarak ilk kez kanıtlaması nedeniyle muazzam önem taşıyan tarihsel bir eylemdir.

Ekim Devrimi'nin tarihsel anlamı elbette bu noktayla sınırlı değildir. 1914'te başlayan Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın Ekim 1917'de Rusya'da gerçekleşen proleter devrimini tetikleyen önemli nesnel faktörlerden biri olduğu açıktır. Savaşın yol açtığı yıkımlar bakımından benzer nesnel koşulları paylaşan ve sayısal olarak Rusya'dan çok daha kalabalık bir proletaryaya sahip olan diğer ülkelerde (örneğin Almanya'da) gerçekleşmeyen proleter devriminin nasıl olup da proletaryanın nüfusun azınlığını oluşturduğu, geri bir kapitalist ülke olan Rusya'da zafer kazanabildiği sorusunun üzerinde önemle durulmalıdır. Bu soruya verilecek yanıtların bir bölümü Trotsky'ın 1905 Devrimi'nin hemen

Devrimci Marksizm

sonrasında kaleme aldığı *Sonuçlar ve Olasılıklar* başlıklı eserinde ilk kez formüle edilen ve dergimizin elinizdeki sayısında yayımladığımız makalesinde açıklanan kapitalizmin eşitsiz ve bileşik gelişme yasasının gelecekteki devrimler üzerindeki etkisinde aranmalıdır. Bu yasadaki sonuçlardan biri, emperyalizm çağında proleter devriminin emperyalist ülkelerden önce emperyalist zincirin zayıf halkalarını oluşturan azgelişmiş ülkelerde başlamasının güçlü bir olasılık oluşudur. Trotskiy'in bu tespitini kavramadan Ekim Devrimi'ni ve yirminci yüzyılda gerçekleşen diğer devrimleri anlamak mümkün değildir. Trotskiy'in yazısını okurken dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi budur.

Ancak, sorunun yanıtını yalnızca eşitsiz ve bileşik gelişim yasasında aramak Ekim Devrimi'nin zaferini sağlayan en önemli faktörün gözden kaçmasına yol açabilir. Devam eden emperyalist paylaşım savaşı boyunca Avrupa proletaryasının yerine getiremediği devrim görevini Çarlık Rusya'sındaki işçilerin başarabilmesinin esas nedeni onların Avrupa'daki sınıf kardeşlerinin sahip olmadığı bir araca, Bolşevik Partisi'ne sahip olmalarında aranmalıdır. İşçi sınıfının sermayeden bağımsızlığının önemini ısrarla vurgulayan, sınıfın gündelik mücadelelerine müdahale etmekten imtina etmeksizin bu mücadeleleri devrim hedefine bağlayan, demokratik merkezîyetçiliği sayesinde iç tartışmaları köreltmeden pratik görevleri çelik bir disiplinle yerine getiren ve enternasyonalizmden bir an olsun vazgeçmeyen devrimci bir işçi partisinin varlığı sayesinde Ekim Devrimi'nin başarısı mümkün olabilmiştir. Avrupa'daki sosyal demokrat partilerin her biri emperyalist savaşta kendi burjuva devletlerini desteklemişken, Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Rus devletini savaşta destekleyerek benzer türde sosyal-şoven siyaset yaparken, tüm bu akıntıya karşı mücadele ederek devrimin yolunu açan biricik örgüt Bolşevik Partisi'dir. Söz konusu dönemde Avrupa'da olmayıp da Rusya'da olan araç Leninist partiden başka bir şey değildir. Trotskiy'in yazısının 1917'ye giden süreçte parti içindeki tartışmalara ve Lenin'in partiye yönelik müdahalelerine ilişkin bölümleri bu nokta akıldan tutularak okunmalıdır.

Buraya kadar ele alınan faktörler devrimin Rusya'daki başarısının nedenlerini anlamaya yardımcı olabilir. Bununla birlikte, devrimin başarısını yalnızca zafer anına bakarak ölçmek imkansızdır. Bu kural, proleter devrimleri için daha fazla geçerlidir. Trotskiy'in önce *Sonuçlar ve Olasılıklar*'da, sonradan sürekli devrim teorisini açıklayan öteki metinlerinde ısrarla vurguladığı gerçek, emperyalizmden proleter devrimi yoluyla kopan halkaların kendi başarılarına sosyalist bir toplumu kurma kapasitesine sahip olmamasıdır. Buna göre, azgelişmiş Rusya'da başlayan proleter devrimi dünya sosyalist devrimine doğru ilerlemedikçe sosyalizmin kurulması imkansızlaşmakla kalmaz, dahası devrimin yozlaşarak tükenmesi de kaçınılmaz hale gelir. Trotskiy'in makalesinde ayrıntılı olarak sergilediği gibi, yalıtılmış bir devrimin sosyalizmi kurmaya yetmeyeceği, devrimin dünya devrimine doğru ilerlemeye mecbur olduğu tespiti en başından itibaren Lenin

ve Bolşevik Partisi tarafından temel bir yasa olarak kabul edilmişti. Komünist Enternasyonal'in Lenin döneminde toplanan ilk dört kongresinin kararlarında da sosyalizmin yalnızca enternasyonal düzeyde inşa edilebileceği ve bu nedenle dünya devriminin zorunlu olduğu ısrarla vurgulanıyordu.

Halbuki, iç savaş yıllarında güçlenmeye başlayan ve Lenin'in ölümünün ardından gerek devlete, gerekse de Bolşevik Partisi'ne hakim olan bürokrasinin çıkarları, Leninizmin bu temel kabulleri ile çelişmekteydi. Başka ülkelerde zafer kazanacak proleter devrimleri, bürokrasinin "sosyalizmin anavatanı" retoriği sayesinde elinde tuttuğu ayrıcalıklı konumunu elinden almakla kalmayacak, emperyalizmle barış içinde birarada yaşama politikasına da büyük zarar verecekti. Bu nedenle, dünya devrimi hedefi önce Bolşevik Partisi'nin, daha sonra da Komünist Enternasyonal'in programından çıkarılmalıydı. Trotskiy ve Sol Muhalefet'in her iki örgütteki sert muhalefeti Stalinist bürokrasinin işini güçleştirse de, bürokrasi dünya devrimi perspektifini ortadan kaldırmayı başardı ve bunun yerine "tek ülkede sosyalizm" adlı karşı-devrimci, reformist teoriyi geçirdi. Trotskiy'in yazısında vurguladığı gibi, Bolşevik Partisi adım adım Menşevizmin programını kabul ederek Leninizmden koparıldı. Leninistlere karşı girişilen tasfiyeler ve katliamlar hem Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde, hem de Komünist Enternasyonal'e üye olan diğer partilerin bünyesinde sürdürüldü. Bu süreçte içi tamamen boşaltılan, amaçsızlaştırılan Komünist Enternasyonal 1943'te Stalinistler tarafından kapatıldı. Dünya devriminin mezar kazıcısı –geçici de olsa- amacına ulaşmıştı. Enternasyonalin tasfiyesi Ekim Devrimi'nin mirasının ortadan kaldırılması yolunda atılan büyük bir adımdı.

Buna rağmen, bürokrasinin Marksist teorinin içini boşaltma çabalarına, dünya devrimini başarısızlığa iten müdahalelerine direnen devrimciler hiç eksik olmadı. Bunların başında Lenin'le birlikte Ekim Devrimi'ne önderlik eden Trotskiy geliyordu. Trotskiy, Stalinistlerin tüm baskı ve tehditlerine, marjinalleştirme çabalarına aldırmadan, "tek ülkede sosyalizm" teorisinin devrimci Marksizmle, Leninizmle bir ilgisinin bulunmadığını vurguladı. Bu teori, yalnızca dünya devriminden korkan karşı-devrimci bürokrasinin çıkarlarına hizmet ediyordu. Stalinist bürokrasinin doğası üzerine yaptığı analizleri sonraki yıllarda derinleştiren Trotskiy, 1936 yılında yayımlanan *İhanete Uğrayan Devrim* başlıklı eserinde, Sovyetler Birliği'nde kurulacak yeni bir Bolşevik Partisi'nin liderliğinde iktidarı bürokrasinin elinden alıp proletaryaya geri verecek bir politik devrimin gerçekleşmesinin önemine işaret etti. Politik devrimin gerçekleşmemesi halinde, bürokrasinin kendi çıkarlarını konsolide ederek Sovyetler Birliği'nde kapitalizmi yeniden kurması işten bile değildi. 1989'da Doğu Avrupa'da, 1991'de Sovyetler Birliği'nde tamamlanan ve günümüzde Çin'inde hızla ilerleyen kapitalist restorasyon süreçleri Trotskiy'in öngörüsünü doğruladı.

Devrimci Marksizm'in elinizde bulunan sayısında yayımladığımız bu çeviri, Trotskiy'in bürokrasiye karşı verdiği, bedelini yaşamıyla ödediği dünya devrimi

Devrimci Marksizm

kavgasının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak bir teorik yapıttır. Bu yazı, Trotskiy'in Stalinistler tarafından gönderildiği sürgünün duraklarından biri olan İstanbul-Büyükada'dayken kaleme aldığı ve 1930'da tamamladığı, Ekim Devrimi'ne ilişkin bugüne kadar yazılan en önemli yapıt olan üç ciltlik *Rus Devrimi'nin Tarihi* başlıklı eserinin üçüncü cildine yazdığı ek bölümdür. "Yalıtılmış Bir Ülkede Sosyalizm mi?" başlığını taşıyan bu bölüm, Ekim Devrimi'nin başarısına ve yenilgisine dair yukarıda özetlenen tespitlerin ilk elden, ayrıntılı bir açıklamasını sunmaktadır. Bu bölüm, *Rus Devrimi'nin Tarihi*'nin farklı ülkelerdeki basımlarında mevcuttur. Eserin Yazın Yayıncılık tarafından yayımlanan Türkçe baskısında ise yer almamaktadır. Yeni Ekim devrimlerini yaşadığımız topraklarda ve dünya ölçeğinde zafere ulaştıracak genç Leninist kadroların yararlanacağını umduğumuz bu temel eseri Ekim Devrimi'nin doksanıncı yıldönümünde ilk kez Türkçe yayınlamaktan dolayı *Devrimci Marksizm* dergisi olarak mutluluk duyuyoruz.

Yalıtılmış bir ülkede sosyalizm mi?*

Lev Davidoviç Trotskiy

“Sınai bakımdan daha gelişmiş bir ülke, daha az gelişmiş olan ülkeye yalnızca gelecekteki imgesini gösterir.” Marx’ın, yöntemsel çıkış noktasını bir bütün olarak dünya ekonomisinin değil, bir tip olarak tek bir kapitalist ülkenin oluşturduğu bu cümlesi, kapitalist evrim, geçmiş kaderlerinden ve sınai düzeylerinden bağımsız olarak tüm ülkeleri kucakladığı ölçüde, daha az geçerli hale gelmektedir. En iyi zamanında İngiltere, Fransa’nın geleceğini göstermiştir; Almanya için bu daha az geçerlidir; ama Rusya ya da Hindistan için böyle bir şey hiç söz konusu değildir. Oysa Rus Menşevikleri, Marx’ın bu koşullu cümlesini koşulsuz olarak kabul ettiler. Geri kalmış Rusya önde koşmamalı, mütevazî bir biçimde, hazırlanmış modelleri izlemelidir, diyorlardı. “Marksizm”in bu türlü-süyle liberaller de anlaşıyorlardı.

Marx’ın daha az popüler olmayan bir başka formülü—“İçinde barındırabileceği tüm üretici güçler gelişmeden, hiçbir toplumsal formasyon ortadan kalkmaz” — ise, tersine, çıkış noktasını yalıtılmış bir biçimde ele alınan tek bir ülkeden değil, evrensel toplumsal yapıların (kölelik, ortaçağ, kapitalizm) ardarda gelmesinden alır. Oysa, bu cümleyi tek bir devlete göre değerlendiren Menşevikler, Rus kapitalizminin Avrupa ya da Amerika düzeyine ulaşabilmek için çok uzun

* Türkçe’ye Nesrin Tura ve Ali Rıza Tura tarafından çevrilmiştir.

Devrimci Marksizm

bir yol katetmek zorunda olduğu sonucuna vardılar. Ama üretici güçler bir boşluk içinde gelişmezler! Bir yandan ulusal bir kapitalizmin sonucu olan sınıf mücadelesini, öte yandan, onun dünya koşullarına bağımlılığını görmezden gelirken, ulusal bir kapitalizmin olanaklarından söz edemezsiniz. Burjuvazinin proletarya tarafından devrilmesi gerçek Rus kapitalizminin içinden gelişti ve böylelikle onun tüm soyut ekönomik olanaklarını hiçe indirgedi. Rusya'daki sanayinin yapısı ve sınıf mücadelesinin karakteri çok büyük ölçüde uluslararası koşullar tarafından belirlenmişti. Dünya arenasında kapitalizm üretim maliyetlerini artık mazur gösteremediği bir noktaya ulaşmıştı – bu maliyetleri ticari değil sosyolojik anlamda kavramak koşuluyla. Gümrük tarifeleri, militarizm, krizler, savaşlar, diplomatik konferanslar ve diğer belalar öyle çok yaratıcı enerjiyi yutup zıyan ediyorlar ki, teknikteki tüm başarılarla karşın refah ve kültürün daha fazla gelişmesinin olanağı kalmıyor.

Yüzeysel olarak paradoksal görünse de, dünya sisteminin günahlarının acısını çeken ilk kurbanın geri bir ülkenin burjuvazisi olduğu gerçeği, aslında şeylerin yasasına tamamen uygundur. Marx kendi çağı için bunun açıklamasını yapmıştı: “Şiddetli patlamalar burjuva organizmanın kalbinden önce uçlarında baş gösterir, çünkü kalpte düzenlemeler yapmak daha olanaklıdır.” Önemli miktarda bir ulusal sermayeyi henüz biriktirmemiş olan ve dünya rekabetinin kendisine özel ayrıcalıklar sunmadığı devlet, emperyalizmin devasa yüklerinin altında zorunlu olarak ilk kalandır. Rus kapitalizminin çöküşü, evrensel bir toplumsal formasyon içinde gerçekleşen yerel bir çığ olayıdır. “Devrimimizin doğru bir değerlendirmesi” der Lenin, “ancak uluslararası bir bakış açısından mümkündür.”

Son çözümlemede, Ekim devrimini Rusya'nın geri kalmışlığı ile değil, bileşik gelişme yasası ile açıkladık. Tarihsel diyalektik ne yalın bir gerilik ne de kimyasal bakımdan saf bir ilerilik tanır. Her şey somut karşılıklı ilişkiler sorunudur. İnsanlığın bugünkü tarihi, geri bir ülkede proletarya diktatörlüğünün ortaya çıkması kadar devasa olmasa bile, tarihsel bakımdan benzer tipte “paradokslar”la doludur. Uygur İngiltere'nin işçi liderleri sihirli dinsel sözcüklerin büyü gücüne inanırlarken, geri kalmış Çin'de öğrenci ve işçilerin materyalizm doktrinini hevesle öğreniyor olmaları, Çin'in bazı alanlarda İngiltere'yi geride bıraktığını hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlıyor. Ama Çinli işçilerin, Macdonald'ın ortaçağdan kalma darkafalılığı karşısında duydukları horgörü, Çin'in genel gelişme bakımından Büyük Britanya'dan daha yüksek bir düzeyde olduğu sonucunu çıkarmaya da izin vermez. Britanya'nın ekonomik ve kültürel üstünlüğü şaşmaz rakamlarla ifade edilebilir. Yine de, bu rakamların etkileyciliği, Çin işçilerinin iktidarı Büyük Britanya işçilerinden önce alabilecekleri olasılığını engellemez. Öte yandan, Çin proletaryasının diktatörlüğü, Büyük Çin Seddi'nin sınırları içinde sosyalizmin inşasını sağlamaktan çok uzak olacaktır. Çağımızda, skolastik, bilgiççe tek yol öneren ya da çok kısa menzili

olan ulusal kriterlerin hiçbir yararı yoktur. Dünya çapındaki gelişme Rusya'yı geriliğinden ve Asyalılığından dışarı çıkmaya zorlamıştır. Rusya'nın gelecekteki kaderi, bu gelişme ağının dışında anlaşılabilir.

Burjuva devrimleri, aynı derecede hem feodal mülkiyet ilişkilerine hem de taşranın partikülarizmine yönelikti. Bu devrimlerin özgürleştirici bayrağı altında, liberalizmin yanı sıra milliyetçilik yer aldı. Batı insanlığı bu bebek ayakkabılarını çok uzun zaman önce eskitti. Zamanımızın üretici güçleri yalnızca burjuva mülkiyet biçimlerini değil, ulusal devletlerin sınırlarını da aştı. Liberalizm ve milliyetçilik dünya ekonomisine aynı derecede köstek olmaya başlamışlardır. Proleter devrimi hem üretim araçlarında özel mülkiyete hem de dünya ekonomisinin ulusal parçalanmışlığına yöneliktir. Doğu halklarının bağımsızlık mücadelesi bu dünya sürecine dahildir ve daha sonra proleter devrimiyle birleşecektir. Ulusal bir sosyalist toplumun yaratılması – eğer bu, genel olarak ulaşılabılır bir amaç olsaydı – insanın ekonomik gücünün olağanüstü derecede sınırlandırılması anlamına gelirdi. Ama işte tam da bu nedenle, bu, ulaşılabılır bir amaçtır. Enternasyonalizm soyut bir ilke değil, ekonomik bir gerçeğin ifadesidir. Liberalizm nasıl ulusalsa, sosyalizm de uluslararasıdır. Sosyalizmin görevi, dünya ölçeğindeki iş bölümünden başlayarak, mal ve hizmetlerin uluslararası mübadelesini en yüksek gelişme düzeyine ulaştırmaktır.

Hiçbir yerdeki hiçbir devrim, katılımcılarının kendisiyle ilgili olarak oluşturdukları kavramlarla tam olarak çakışmamıştır ve çakışamaz da. Bununla birlikte, mücadele içindekilerin düşünce ve hedefleri, bir devrimin çok önemli yapı taşıdır. Bu, Ekim devrimi için özellikle doğrudur, çünkü geçmişte, hiçbir zaman devrimcilerin zihnindeki devrim kavramları olayların gerçek özüne 1917'de olduğu kadar yaklaşmamıştır.

Ekim devrimi üzerine bir çalışma, şu soruya mümkün olan tüm tarihsel açıklıkla yanıt vermiyorsa eksik kalır: Parti, olayların tüm sıcaklığı içinde, devrimin önündeki gelişmeyi nasıl yorumluyordu ve ondan beklentisi neydi? Geçmiş günler yeni çıkarlar nedeniyle daha da karanlıkta kaldıkça, bu soru daha da fazla önem kazanmaktadır. Politikalar her zaman geçmişten destek aramaktadırlar ve bunu gönüllü bir armağan olarak elde edemiyorlarsa, zorla almaya çalıştıkları pek seyrek değildir. Sovyetler Birliği'nin bugünkü resmi politikası, Bolşevik Partisi'nin geleneksel görüşü olarak sunulan "yalıtılmış bir ülkede sosyalizm" teorisine dayanmaktadır. Yalnızca Komünist Enternasyonal'in değil, tüm diğer partilerin genç kuşakları, Sovyet iktidarının, Rusya'da bağımsız sosyalist bir toplum yaratılması adına kazanıldığı inancıyla yetiştirilmektedir. Tarihsel gerçekliğin bu mitle hiçbir ortak noktası yoktur. 1917'ye dek parti, proleter devriminin Batı'dan önce Rusya'da başarıya ulaşabileceği düşüncesini bile asla kabul etmemiştir. İlk kez Nisan Konferansı'nda, artık tamamen çıplak bir biçimde ortaya çıkan koşulların basıncı altında, parti, iktidarın alınmasını görev olarak benimsemiştir. Bu kabul, Bolşevizm tarihinde yeni bir dönem açmakla birlikte,

Devrimci Marksizm

bağımsız bir sosyalist toplum perspektifiyle hiçbir ortak noktaya sahip değildi. Tersine, Bolşevikler, Menşeviklerin onlara attığı, geri bir ülkede bir "köylü sosyalizmi" yaratma düşüncesini bir karikatür olarak kesinlikle reddediyorlardı. Rusya'da proletarya diktatörlüğü Bolşevikler için Batı'daki bir devrime köprü anlamını taşıyordu. Toplumun sosyalist dönüşümü sorunu özünde uluslararası bir sorun olarak kabul ediliyordu.

Bu temel sorun üzerine bir değişiklik ancak 1924'de ortaya çıktı. O tarihte, emperyalistlerin Sovyet iktidarını askeri müdahale yoluyla devirmemeleleri koşuluyla, insanlığın geri kalanının evriminden bağımsız olarak, Sovyetler Birliği'nin sınırları içinde sosyalizmin inşasının tamamen gerçekleştirilebilir olduğu ilk kez ileri sürüldü. Bu yeni teori derhal geriye doğru yürürlüğe kavuşturuldu. Eğer 1917'de – diye açıklıyordu epigonlar – parti Rusya'da bağımsız bir sosyalist toplum yaratma olanağına inanmasaydı, iktidarı almaya hakkı olmazdı. 1926'da, Komünist Enternasyonal, yalıtılmış bir ülkede sosyalizm teorisinin kabul edilmesini resmen mahkûm etti ve bu yargılamayı 1905 yılından başlayarak tüm geçmişe yaydı.

O zamandan beri, üç düşünce dizisi Bolşevizme düşman ilan edildi:

(1) Sovyetler Birliği'nin, kapitalist bir çevre içinde, belirsiz uzunlukta bir zaman zarfında varlığını koruyabilme olasılığının yadsınması (askeri müdahale sorunu);

(2) kendi gücüyle ve kendi ulusal sınırları içinde, kent ve kırsal arasındaki çelişkinin üstesinden gelme olasılığının yadsınması (ekonomik geri kalmışlık ve tarım sorunu);

(3) kapalı bir sosyalist toplum yaratma olasılığının yadsınması (dünya ölçeğinde iş bölümü sorunu).

Yeni okula göre, başka ülkelerde devrim olmasa bile, "burjuvazinin tarafsızlaştırılması" yoluyla Sovyetler Birliği'nin dokunulmazlığını savunmak olanaklı olacaktır. Sosyalist inşa alanında köylülüğün işbirliği güvencede sayılmalıdır. Dünya ekonomisine bağımlılık Ekim devrimi ve Sovyetlerin ekonomik başarıları tarafından ortadan kaldırılmıştır. Bu üç önermeyi kabul etmenin reddi "Trotskizm" –yani Bolşevizmle bağdaşması olanaksız bir doktrindir.

Burada tarihçinin görevi ideolojik bir restorasyon görevi haline gelmektedir. Tarihçi, devrimci partinin gerçek görüş ve hedeflerini, sonraki politik birliklerin altından kazıp çıkarmak durumundadır. Birbirini izleyen dönemlerin kısalığına karşın, bu görev eski yazı çözme işine çok benzer, çünkü epigon okulunun uydurmaları, yedinci ve sekizinci yüzyıl rahiplerinin uğruna klasiklerin parşömenlerini ve papirüslerini parçaladıkları ilâhi marifetlerinden hiç de üstün değildir.

Bu kitap boyunca genel olarak, metni sayısız alıntılarla ağırlaştırmaktan kaçındık, ama elinizdeki deneme, üstlendiği görevin özü gereği, okuyucu-ya gerçek metinleri sağlamak zorundadır ve bunu da, yapay olarak seçtikleri

düşüncesini saf dışı bırakmaya yetecek ölçüde yapmalıdır. Bolşevizmin kendi diliyle konuşmasına izin vermeliyiz. Stalin bürokrasisi rejiminde Bolşevizm bu olanaktan yoksundur.

Bolşevik partisi dünyaya geldiği günden itibaren devrimci sosyalizmin partisidir. Ama zorunlu olarak, acil tarihsel görevini, çarlığın devrilmesinde ve demokratik bir yapının başlatılmasında buldu. Devrimin ana içeriği tarım sorununun demokratik bir çözümü olmak zorundaydı. Sosyalist devrim yeterince uzak ya da en azından belirsiz bir geleceğe ertelenmeliydi. Bu devrimin, ancak Batı'da proletaryanın zaferinden sonra pratik olarak gündeme gelebileceği tartışılmaz olarak kabul ediliyordu. Rus Marksizminin Narodizm ve anarşizmle mücadele içinde geliştirdiği bu postüla partinin en sağlam kazanımlarından biriydi. Bunu bazı varsayımsal değerlendirmeler izliyordu: Demokratik devrim, Rusya'da güçlü bir nüfuz alanı kazanacak olursa, Batı'daki sosyalist devrime dolaysız bir ivme verebilir ve bu, Rus proletaryasının sonradan iktidara çok daha çabuk bir biçimde gelmesini sağlayabilir. Bu en iyimser versiyonda bile genel tarihsel perspektif değişmeden kalmıştır. Yalnızca gelişmenin seyri hızlandırılmış ve tarihler yakınlaştırılmıştır.

Lenin 1905 Eylül'ünde, işte bu görüşlerin ruhu içinde şöyle yazıyordu: "Demokratik devrimi derhal aşacağız ve tam olarak gücümüz ölçüsünde, bilinçli ve örgütlü bir proletaryanın gücü ölçüsünde, sosyalist devrime geçmeye başlayacağız. Biz kesintisiz devrimden yanayız. Yarı yolda durmayacağız." Şaşırtıcı gelebilir ama, bu alıntı Stalin tarafından, partinin eski öngörüsü ile 1917'deki olayların gerçek seyrini özdeşleştirmek için kullanıldı. Anlaşılmaz kalan tek şey, neden parti kadrolarının Lenin'in "Nisan Tezleri"ne gafil avlandıklarıdır.

Aslında proletaryanın iktidar mücadelesi – eski kavrayışa göre – ancak tarım sorunu burjuva-demokratik bir devrim çerçevesi içinde çözüldükten sonra gelişmeliydi. Sorun şuydu ki, toprak açlığı giderilen köylülük, yeni bir devrimi destekleme itkisini duymayacaktı. Ve ülkede açıkça bir azınlığı oluşturan Rus işçi sınıfı kendi gücüyle iktidarı kazanamayacağına göre, Lenin, son derece tutarlı bir biçimde, Batı'da proletaryanın zaferinden önce Rusya'da proletarya diktatörlüğünden söz etmenin olanaksız olduğunu düşünüyordu.

"Şimdiki devrimin tam zaferi" diye yazıyordu Lenin 1905'de, "demokratik alt üst oluşun sonu ve sosyalist devrim için belirleyici bir mücadelenin başlangıcı olacaktır. Çağdaş köylülüğün taleplerinin karşılanması, gericiliğin tam olarak etkisiz hale getirilmesi, demokratik bir cumhuriyetin kazanılması, burjuvazinin, hatta küçük burjuvazinin bile, devrimciliğinin tamamen sona ermesi anlamına gelecektir. Proletaryanın sosyalizm için gerçek mücadelesinin başlangıcı olacaktır." Burada küçük burjuvazi ile kastedilen öncelikle köylülüktür.

Bu koşullar altında, "kesintisiz" devrim sloganı nereden çıkmaktadır? Lenin şu yanıtı veriyordu: Avrupa'daki tüm bir devrimci kuşaklar dizisinin omuzlarında yükselen Rus devrimcilerinin "tüm demokratik dönüşümleri, asgari

Devrimci Marksizm

programımızın tamamını eşsiz bir bütünlükle gerçekleştirmeyi” başaracaklarını “düşlemeye” hakları vardır. “...Ve eğer bu başarılabilirse – o zaman.... o zaman devrim yangını Avrupa’yı ateşe verecektir.... Sırası gelen Avrupa işçisi ayaklanacak ve bize ‘nasıl yapıldığını’ gösterecektir; ardından Avrupa’daki devrimci yükseliş geri dönüp Rusya’yı etkileyecek ve birkaç devrim yılı çağı, birkaç devrim on yılı çağına dönüşecektir.”

Gelişmesinin en yüksek derecesinde bile, Rus devriminin bağımsız içeriği bir burjuva-demokratik devrimin sınırlarını aşmamaktadır. Yalnızca Batı’da muzafer bir devrim Rus proletaryası için iktidar mücadelesi dönemini başlatabilir. 1917 Nisan’ına dek parti içinde bu anlayış bütünüyle yürürlükteydi.

Dönemsel birikimleri, polemik abartmalarını, ve kişisel hataları bir yana bırakacak olursanız, 1905’den 1917’ye dek, sürekli devrim sorunu üzerine tartışmanın özü, iktidarı aldıktan sonra Rus proletaryasının ulusal sosyalist bir toplum inşa edip edemeyeceği sorununa değil – 1924’e dek tek bir Rus Marksisti bile böyle bir şeyi ağızına almadı – tarım sorununu çözmeye gerçekten yetenekli bir burjuva devriminin Rusya’da hâlâ olanaklı olup olmadığı ya da bu görevin yerine getirilebilmesi için bir proletarya diktatörlüğünün gerekip gerekmediği sorununa indirgenebilir.

Lenin Nisan tezlerinde eski görüşlerinin hangi bölümünü gözden geçirdi? Bir an için bile olsa, ne sosyalist devrimin uluslararası karakterini ne de geri Rusya’da sosyalist yola girişin ancak Batı’nın dolaysız işbirliğiyle mümkün olabileceği düşüncesini yadsıdı. Ama bu tezlerde Lenin ilk kez, tam da ulusal koşulların geriliğine bağlı olarak, Rus proletaryasının gelişmiş ülkelerin işçi sınıfından önce iktidara gelebileceğini açıkladı.

Şubat devrimi ne tarım sorununu ne de ulusal sorunu çözmeye gücüne sahip olmadığını gösterdi. Köylülük ve Rusya’nın ezilen halkları demokratik amaçları için mücadelede Ekim devrimini desteklemek zorunda kaldılar. Yalnızca, Rus küçük burjuva demokrasisi, büyük kız kardeşinin Batı’da yerine getirdiği tarihsel görevi gerçekleştirmediği içindir ki, Rus proletaryası Batı proletaryasından önce iktidara gelebildi. 1905’de, Bolşevizm ancak demokratik görevler başarıldıktan sonra proletarya diktatörlüğü için mücadeleye geçmek niyetindeydi. 1917’de proletarya diktatörlüğü, demokratik görevlerin yerine getirilememesinden doğdu ve gelişti.

Ama Rus devriminin bileşik karakteri o noktada durmadı. İktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesi “asgari program” ile “azami program” arasındaki ayrım çizgisini otomatik olarak ortadan kaldırdı. Proletarya diktatörlüğü altında – ama yalnızca orada! – Avrupa işçileri bize “nasıl yapıldığını” göstermeyi henüz başaramadıkları halde, demokratik sorunların sosyalist sorunlara dönüşmeleri kaçınılmaz hale geldi.

Rusya’nın ve tüm dünyanın kaderi için bütün önemine rağmen, Doğu ile Batı arasındaki bu devrim sırası değişikliği tarihsel bakımdan sınırlı bir anla-

ma sahiptir. Rus devrimi ne kadar ileri sıçrasa da, dünya devrimine bağımlılığı yok olmamış, hatta azalmamıştır. Demokratik reformların sosyalist reformlara dönüşmesi olanağı, doğrudan iç koşulların bir bileşimiyle – en başta, proleterya ile köylülüğün karşılıklı ilişkisiyle – yaratılır. Ama son çözümlemede, sosyalist dönüşümün sınırları ekonomi ve politikanın dünya arenasındaki durumu tarafından belirlenir. Ulusal atılım ne kadar büyük olursa olsun, gezegenin üstünden atlanmasını sağlayamaz.

Komünist Enternasyonal “Trotskizm”i mahkûm ederken, dümeni ele geçiren ama Batı’dan destek göremeyen Rus proletaryasının, “işbirliğini sağlayarak iktidara geldiği geniş köylü yığınlarıyla.... düşmanca çatışmalara gireceği...” düşüncesine özel bir hırsla saldırmakta. Tarihsel deneyimin – Trotskiy tarafından 1905’de, şu an kendisini eleştirenlerin bir teki bile Rusya’da bir proletarya diktatörlüğü fikrini kabul etmezlerken formüle edilen – bu öngörüğü tamamen yalanladığını bile düşünecek olsak, böyle bir durumda bile, köylülüğün güvenilirmez ve hilekâr bir müttefik olduğu görüşünün, Lenin dahil tüm Rus Marksistlerinin ortak malı olduğu tartışılmaz bir gerçek olarak kalmaktadır. Bolşevizmin gerçek geleneği, işçilerle köylülerin arasında önceden belirlenmiş bir çıkar uyumu doktrini ile hiçbir ortak noktaya sahip değildir. Tersine bu küçük-burjuva teorinin eleştirisi Marksistlerle Narodniklerin uzun mücadelesinde en önemli öğelerden biriydi.

“Rusya’da demokratik devrim dönemi bir kez geçince” diye yazıyordu Lenin 1905’de, “o zaman proletarya ile köylülüğün ‘birleşik iradesi’nden söz etmek bile gülünç olacaktır...” “Toprak sahibi bir sınıf olarak köylülük, şimdi burjuvazinin demokrasi mücadelesinde oynadığı hilekâr, istikrarsız rolün aynısını (sosyalizm için) mücadelede oynayacaktır. Bunu unutmak sosyalizmi unutmaktır, proletaryanın gerçek çıkarları ve görevleri konusunda hem kendini, hem de başkalarını aldatmaktır.”

1905’de, devrim sürecinde sınıfların karşılıklı ilişkisi konusunda kendi kullanımı için bir şema üzerinde çalışırken, Lenin toprakta büyük toprak sahipliğinin tasfiyesinden sonra ortaya çıkması gereken durumu şu sözlerle tanımlıyordu: “Proletarya sosyalist devrim uğruna demokratik kazanımların korunması için mücadele etmektedir. Tek başına Rus proletaryası için bu neredeyse ümitsiz bir mücadeledir...ve eğer Avrupa’nın sosyalist proletaryası Rus proletaryasının yardımına koşmazsa, yenilgisi kaçınılmaz olacaktır... Bu aşamada, liberal burjuvazi ve zengin köylülük (artı, orta köylülüğün bir bölümü) bir karşı devrim örgütleyeceklerdir. Rus proletaryası artı Avrupa proletaryası devrimi örgütleyeceklerdir. Bu koşullarda Rus proletaryası ikinci bir zafer kazanabilir. Yani dava yitirilmiş değildir. İkinci zafer Avrupa’da sosyalist devrim olacaktır. Avrupa işçileri bize ‘nasıl yapıldığını’ göstereceklerdir.”

Yaklaşık aynı günlerde Trotskiy şunları yazıyordu: “Köylülerin nüfusun eziçi çoğunluğunu oluşturduğu geri bir ülkede bir işçi hükümetinin durumundaki

Devrimci Marksizm

çelişki ancak uluslararası alanda, proletaryanın dünya devrimi arenasında bir çözüme kavuşabilir.” Stalin’in sonradan “Leninist proletarya diktatörlüğü teorisinin Trotskiy’in teorisinden ayıran derin uçurumu” göstermek için aktardığı sözcükler bunlardır. Oysa bu alıntılar, Lenin’le Trotskiy’in devrim anlayışları açısından o zamanki tartışılmaz farklılıklara karşın, o günlerde görüşlerinin esas olarak tam da köylülüğün “istikrarsız” ve “hilekâr” rolü konusunda çakıştığına tanıklık etmektedir.

1906 Şubat’mda Lenin şunları yazar: “Köylü hareketini sonuna dek destekliyoruz, ama bu hareketin, sosyalist devrimi gerçekleştirebilecek, gerçekleştirecek olan sınıfın değil başka bir sınıfın hareketi olduğunu unutmamalıyız.” Nisan 1906’da şöyle der: “Rus devriminin kazanmak için kendine ait yeterince gücü vardır. Ama zaferinin semeresini korumaya yetecek gücü yoktur...çünkü küçük ölçekli sanayinin olağanüstü gelişkin olduğu bir ülkede, küçük ölçekli meta üreticileri ve bunların içinde de köylüler, proletarya özgürlükten sosyalizme yöneldiği anda, kaçınılmaz olarak onun karşısında yer alacaklardır... Bir restorasyonu engelleyebilmek için Rus devriminin Rus kaynaklarına değil, dışardan yardıma gereksinimi vardır. Dünyada böyle bir kaynak var mıdır? Evet: Batı’daki sosyalist proletarya.”

Bu düşünceler çeşitli biçimlerde ama temelde bir değişiklik olmaksızın, tüm gericilik ve savaş yılları boyunca geçerli oldu. Örnekleri çoğaltmaya gerek yok. Partinin devrim anlayışı en mükemmel ve özlü biçimini devrimci olayların sıcaklığı içinde almış olmalıdır. Eğer Bolşevizmin teorisyenleri, daha devrimden önce “yalıtılmış bir ülkede sosyalizm”e eğilim gösteriyor olsalardı, bu teorisinin zorunlu olarak, dolaysız iktidar mücadelesi döneminde en gelişkin haline ulaşması gerekirdi. Gerçekte böyle oldu mu? Bunu yanıtını 1917 yılı verecektir.

Şubat devriminden sonra Rusya’ya dönmek üzere yola çıkarken Lenin, İsviçreli işçilere bir veda mektubu yazdı: “Rus proletaryası sosyalist devrimi kendi gücüyle zafere ulaştıramaz. Ama en temel ve güvenilir müttefikinin, sosyalist Avrupa ve Amerika proletaryasının belirleyici mücadeleye gireceği koşulları... iyileştirebilir.”

Lenin’in Nisan Konferansı tarafından onaylanan çözümlemesi şöyledir: “Avrupa’nın en geri ülkelerinden birinde, küçük köylü kitleleri içinde eyleme geçen Rusya proletaryası, amacını sosyalist dönüşümün derhal gerçekleştirilmesi olarak belirleyemez.” İlk satırlarda partinin teorik geleneğine sınımsız bağlı kalmakla birlikte, bu çözümleme yeni bir yolda belirleyici bir adım atmaktadır. Çözümleme şunu bildirmektedir: Köylü Rusya’da bağımsız bir sosyalist dönüşümün olanaksızlığı, yalnızca demokratik görevler uğruna değil, aynı zamanda, toprağın millileştirilmesi, bankalar üzerinde denetim vb. gibi “sosyalizme doğru pratikte olgunlaşmış bir dizi adım” adına, iktidarın ele geçirilmesini reddetme hakkını bize hiç bir biçimde tanımaz. “İleri ülkelerin en gelişmişlerinde... sosyalist bir devrimin nesnel öncüllerinin” varlığı sayesinde, anti-kapitalist önlemler

daha da ileri düzeyde bir gelişme kaydedebilirler. Çıkış noktamız bu olmalıdır. Lenin konuşmasında şöyle açıklıyor: “Yalnızca Rusya koşullarından söz etmek bir hatadır.... Dünya ölçeğindeki hareket bizi toplumsal bir devrimle yüzyüze getirecek olursa, Rus proletaryasının önüne hangi görevler çıkacaktır. Bu kararda ele alınan başlıca soru budur.” Açıktır ki, Lenin “eski Bolşevikler”in demokratik sınırlılıkları karşısında zafer kazandıktan sonra, partinin 1917 Nisan’ındaki yeni çıkış noktası, yalıtılmış bir ülkede sosyalizm teorisinden dağlar kadar farklıdır!

Bundan sonra başkentte olsun, taşrada olsun, partinin tüm örgütlerinde, bu soruna ilişkin olarak aynı formülasyonla karşılaşırız: İktidar mücadelesi içinde, devrimin sosyalist bir devrim olarak gelecekteki kaderinin, gelişmiş ülkeler proletaryasının zaferiyle belirleneceğini hatırlamalıyız. Bu formüle karşı olan kimse yoktu – tersine, herkes tarafından aynı ölçüde kabul gören bir önerme olarak, tüm tartışmalarda varsayılıyordu.

Partinin 16 Temmuz’daki Petrograd konferansında, Lenin’le beraber “mühürlü tren”le gelen Bolşeviklerden biri olan Haritanov şöyle diyordu: “Her yerde, Batı’da devrim olmazsa, davamızın yitirileceğini söylüyoruz.” Haritanov teoriyen değıldir; ortalama bir parti ajitatörüdür. Aynı konferansın tutanaklarında şunları okuyoruz: “Pavlov Bolşevikler tarafından geliştirilen genel önermeye, Rus devriminin ancak, yalnızca sosyalist bir devrim olarak düşünülebilecek dünya devrimi tarafından desteklendiğinde gelişebileceği önermesine dikkat çekiyor.” Onlarca, yüzlerce Haritanov ve Pavlov Nisan Konferansının temel düşüncesini geliştiriyorlardı. Onlara karşı çıkmak ya da söylediklerini düzeltmek hiç kimse-nin aklına gelmedi.

Partinin, Temmuz sonunda yapılan Altıncı Kongresi proletarya diktatörlüğünü, iktidarın işçiler ve en yoksul köylüler tarafından ele geçirilmesi olarak tanımlıyordu. “Yalnızca bu sınıflar... sadece savaşa değil, aynı zamanda kapitalist köleliğe de son verecek olan uluslararası proleter devriminin gelişmesini başlatabilirler.” Buharin’in konuşması, dünya ölçeğinde bir sosyalist devrimin, mevcut durumdan tek çıkış yolu olduğu düşüncesine dayanıyordu. “Eğer Batı’da bir devrim başlamadan önce Rusya’da devrim kazanırsa, dünya ölçeğinde sosyalist devrim ateşini yakmak... zorunda kalacağız.” O sıralarda, Stalin de sorunu aynı biçimde gündeme getirmek zorunda kalıyordu: “İşçilerin ayaklanacakları ve köylülüğün yoksul tabakalarını kendi etraflarında toplayacakları, işçi devrimi bayrağını yükseltecekleri, ve Batı’da sosyalist devrim çağını başlatacakları an gelecek.”

Ağustos başında toplanan bir Moskova bölge konferansı, parti düşüncesinin laboratuvarına bir göz atma olanağını bize en iyi biçimde sağlıyor. Altıncı Kongre’nin kararlarını bir araya getiren ana raporda, Merkez Komite üyelerinden biri olan Sokolnikov şunları söylüyordu: “Rus devriminin dünya emperyalizmine karşı saldırıya geçmesi gerektiğini, yoksa aynı emperyalizm tarafından yok edileceğini, boğulacağını anlatmak zorunlu.” Çok sayıda delege

Devrimci Marksizm

aynı yönde görüşlerini ifade ettiler. Vitalin: “Batı Avrupa’daki toplumsal devrimin gelişmesini teşvik edecek bir toplumsal devrime hazır olmalıyız.” Delege Biyelenkiy: “Eğer sorunu ulusal sınırlar içinde ele alırsanız, o zaman çıkış yolumuz yok. Sokolnikov haklı olarak, Rus devriminin ancak uluslararası bir devrim olarak başarıya ulaşabileceğini söyledi... Rusya’da sosyalizm için koşullar henüz olgunlaşmış değil, ama eğer Avrupa’da devrim başlarsa biz de Batı Avrupa’yı izleriz.” Stukov: “Rus devriminin ancak uluslararası bir devrim olarak başarıya ulaşabileceği önermesi kuşkuya tâbi olamaz... Sosyalist devrim ancak genel olarak dünya ölçüğünde mümkündür.”

Üç temel önerme konusunda herkes mutabıktır: Eğer Batı’daki emperyalizmi yıkamazsa, işçi devleti ayakta duramaz; Rusya’da koşullar sosyalizm için henüz olgun değildir; sosyalist devrim özünde uluslararası bir sorundur. Yedi ya da sekiz yıl içinde sapma olarak mahkûm edilecek olan bu görüşlerin yanısıra, parti içinde bugün Ortodoks ve geleneksel olarak kabul edilen başka görüşler de varolsaydı, bunların Moskova konferansında ve ondan önceki parti kongresinde, ifadelerini mutlaka bulmuş olmaları gerekirdi. Ama ne başlıca konuşmacı ne de tartışmaya katılanlar – ne de gazete haberleri – tek bir sözcükle de olsa, parti içinde bu “Trotskist” görüşlere muhalif Bolşevik görüşler olduğuna dair bir imâda bulunmaktadırlar.

Parti kongresinden önce Kiev’de yapılan genel il konferansında, başlıca konuşmacı Gorovitz şunları söylüyordu: “Devrimimizin selameti için mücadele ancak uluslararası ölçekte verilebilir. Önümüzde iki olasılık vardır: Eğer devrim başarıya ulaşırsa, sosyalizme geçiş devletini yaratacağız, yoksa, uluslararası emperyalizmin iktidarı altında kalacağız.” Parti kongresinden sonra, Ağustos başında, Kiev’de yeni bir konferans sırasında Piatakov şunları söylüyordu: “Devrimin başlangıcından beri Rus proletaryasının kaderinin tamamen, Batı’daki proleter devriminin seyrine bağımlı olduğunu söylüyoruz... Böylelikle sürekli devrim aşamasına girmekteyiz.” Daha önce adı geçen Gorovitz, Piatakov’un raporunu yorumlarken şöyle diyordu: “Piatakov’un devrimimizi sürekli devrim olarak tanımlamasına tamamen katılıyorum.” Piatakov: “... Rus devrimi için selametin tek mümkün yolu, toplumsal alt üst oluşun temelini atacak olan dünya devriminden geçmektedir.” Ama belki de bu iki konuşmacı bir azınlığı temsil ediyorlardı? Hayır. Bu temel sorunla ilgili olarak hiç kimse onlara karşı çıkmadı. Kiev komitesi seçimlerinde en çok oyu ikisi aldı.

Bu durumda, sonradan Bolşevizmle bağdaşmaz oldukları söylenecek olan bu görüşlerin, Nisan’daki genel parti konferansında, Temmuz’daki parti kongresinde ve Petrograd, Moskova ve Kiev’deki konferanslarda öne sürülüp oylama yoluyla onaylandıklarını kesin olarak kabul edebiliriz. Daha da önemlisi: Parti içinde, gelecekteki yalıtılmış bir ülkede sosyalizm teorisinin bir ön belirtisi olarak yorumlanabilecek –Kral Davut’un Zebur’unda keşfedilen İsa’nın İncil’inin ön belirtileri kadar bile olsa!- tek bir ses bile yükselmemiştir.

13 Ağustos'ta partinin merkez organı şu açıklamayı yaptı: "Henüz 'sosyalizm' anlamına gelmekten çok uzak olsa da bütün iktidarın Sovyetlere verilmesi her halükârda burjuvazinin direncini kıracak ve – mevcut üretici güçlere ve Batı'daki duruma bağımlı olarak – ekonomik yaşamı çalışan kitlelerin çıkarına uygun bir biçimde yönlendirip dönüştürecektir. Kapitalist hükümetin zincirlerini koparıp attıktan sonra, devrim sürekli – yani kesintisiz – bir hale gelecektir; devlet iktidarını, kapitalist sömürü rejimini sağlamlaştırmak için değil, alt etmek için uygulayacaktır. Bu yoldaki nihai başarısı Avrupa'daki proleter devriminin başarılarına bağımlı olacaktır... Devrimin önündeki tek gerçek gelişme perspektifi buydu ve böyle kalacaktır." Krestiy hapishanesinde yazılan bu metnin yazarı Trotskiy'di. Metni yayınlayan gazetenin editörü ise Stalin'di. "Sürekli devrim" teriminin Bolşevik partisi içinde, 1917'ye dek yalnızca Trotskiy'in görüşünü tanımlamak için kullanıldığı gerçeği, bu alıntının anlamını zaten ortaya koymaktadır. Bir kaç yıl sonra Stalin şunları söyleyecektir: "Lenin son günlerine dek sürekli devrim teorisine karşı mücadele etti." Her halükârda, Stalin'in kendisi aynı mücadeleyi vermemiş: Söz konusu metin hiçbir editoryal yorum eklenmeden yayınlanmıştır.

On gün sonra Trotskiy yine aynı gazetede şunları yazmıştır: "Bizim için enternasyonalizm soyut bir düşünce değil..., doğrudan yönlendirici, son derece pratik bir ilkedir. Avrupa devrimi olmaksızın sürekli bir nihai başarı bizim için düşünülmeyecek bir şeydir." Stalin buna da itiraz etmedi. Üstelik iki gün sonra aynı şeyi kendisi yineledi: "Rusya'daki devrimin zaferine ancak Batı'daki işçilerle birlik içinde, ancak Batı'da kapitalizmin temellerini sarstıktan sonra güvenebileceğimizi anlatın (işçilere ve askerlere)!" "Devrimin zaferi"yle kastedilen sosyalizmin inşası değil – bunun hâlâ sözü edilmiyordu–, yalnızca iktidarın kazanılması ve korunmasıydı.

Eylül'de, Lenin "burjuvazi Rusya'da komünün kaçınılmaz yenilgisini – yani eğer iktidarı ele geçirecek olursa, proletaryanın yenilgisini – haykırıyor." Bu çılgınlardan ürkmemeliyiz. "Rus proletaryasının, iktidarı ele geçirdikten sonra elinde tutma ve Rusya'yı Batı'daki muzaffer devrime ulaştırma şansı vardır." Devrim perspektifi burada en açık biçimiyle tanımlanmaktadır: İktidarı, Avrupa'da sosyalist devrimin başlangıcına dek elinde tutmak. Bu formül aceleyle ortaya atılmış değil. Lenin tarafından günden güne yinelenmektedir. Lenin, *Bolşevikler Devlet İktidarını Ellerinde Tutmayı Başarabilecekler mi?* başlıklı program metnini şu sözlerle özetler: "Eğer ürkütme çabalarına kulak asmaz ve iktidarı almayı başarırlarsa, dünya ölçeğinde sosyalist devrimin zaferine dek Bolşeviklerin iktidarı ellerinde tutmalarını engelleyebilecek bir güç yeryüzünde yoktur."

Bolşeviklerin sağ kanadı, Bolşeviklerin iktidarı "tek başına" ellerinde tutamayacaklarını öne sürerek, Uzlaşmacılarla bir koalisyon talep etti. 1 Kasım'da – yani devrimden sonra – Lenin onlara şu yanıtı verdi: "Tek başımıza iktidarı elde

tutamayacağımız vb. söyleniyor. Ama yalnız değiliz. Önümüzde tüm bir Avrupa var. Başlamalıyız.” Lenin’in Sağ Kanat’la bu diyalogunda, Rusya’da sosyalist bir toplumun bağımsız olarak kurulması düşüncesinin hiçbir tartışmacının aklına bile gelmediği açıkça ortaya çıkmaktadır.

John Reed, Petrograd’daki Obuhovsky fabrikasında düzenlenen bir toplantıda, Romanya cephesinden bir askerini nasıl bağırdığını anlatır: “Tüm dünya halkları bize yardım etmek için ayaklanana dek bütün gücümüzle ayakta duracağız.” Bu formül gökten düşmemiştir ve bu isimsiz asker ya da Reed tarafından düşünülmemiştir. Kitlelere Bolşevik ajitatörler tarafından aşılanmıştır. Romanya cephesinden gelen askerinin sesi partinin sesi idi, Ekim devriminin sesi idi.

“Emekçilerin ve Sömürülen Halkların Hakları Bildirgesi” – Sovyet iktidarı tarafından Kurucu Meclis’e sunulan temel devlet programı – yeni yapının görevini şöyle ilan ediyordu: “Tüm ülkelerde toplumun sosyalist bir örgütlenmesinin oluşturulması ve sosyalizmin zaferi.... Sovyet iktidarı, işçilerin sermayenin boyunduruğuna karşı uluslararası ayaklanmalarının tam zaferine dek, kararlı bir biçimde bu yolda ilerleyecektir.” Bugüne dek resmen iptal edilmiş olmayan bu Leninist “Haklar Bildirgesi” sürekli devrimi Sovyet Cumhuriyeti’nin temel bir yasası haline getirmişti.

Bolşeviklerin yaptıklarını ve söylediklerini tutuklu bulunduğu hapis haneden tutkulu ve kıskanç bir dikkatle izleyen Rosa Luxemburg, Bolşeviklerde ulusal sosyalizmin gölgesini bile yakalamış olsaydı, hemen alarm zillerini çalardı. O günlerde, Bolşeviklerin politikalarını acımasızca – özünde hatalı bir biçimde – eleştiriyordu. Ama hayır. İşte partinin genel çizgisi hakkında yazdıkları: “Bolşeviklerin, politikalarının yönünü tamamen proleter dünya devrimine doğru çevirmeleri, politik uzak görüşlülüklerinin, sağlam ilkeliliklerinin ve politikalarının cesur ufkunun en parlak ifadesidir.”

Lenin’in günden güne geliştirdiği, Stalin’in editör olduğu partinin merkezi organında anlatılan, büyük küçük tüm ajitatörlerin konuşmalarına esin kaynağı olan, cephenin uzak kesimlerindeki askerler tarafından yinelenen, Rosa Luxemburg’un, Bolşeviklerin politik uzak görüşlülüklerinin en yüksek ifadesi olarak kabul ettiği görüşler bu görüşlerdi – Komünist Enternasyonal bürokrasisinin 1926’da mahkûm ettiği görüşler tam olarak bu görüşlerdi. Komünist Enternasyonal’in Yedinci Plenumu’nda ifade edilen bir çözümlemede şöyle deniyordu: “Trotskiy’in ve izleyicilerinin, devrimimizin karakterine ve perspektifine ilişkin bu temel konudaki görüşlerinin, partimizin görüşleriyle, Leninizm’le hiçbir ortak noktası yoktur.” İşte Bolşevizmin epigonları kendi geçmişlerini böyle yok etmişlerdir.

1917’de sürekli devrim teorisine karşı gerçekten mücadele eden birileri varsa, onlar da Kadetler ve Uzlaşmacılardı. Milyukov ve Dan, “Trotskizmin devrimci yanılsamaları”nı, 1905 devriminin çöküşünün başlıca nedeni olarak ser-

gilediler. Demokratik Konferans'ın açılış konuşmasında, Çaydze "devrimi sosyalist dünya devrimine çevirerek kapitalist savaşın ateşini söndürme" çabasını lanetliyordu. 13 Ekim'de, Ön Parlamento'da Kerenskiy şunları söylüyordu: "Bugün devrimin, demokrasinin ve tüm özgürlük kazanımlarının, ...devrimi derinleştirme kılıfı altında sürekli bir toplumsal devrime çevirenlerden, kitlelerin yolunu saptıranlardan, hatta öyle görünüyor ki, çoktan saptırmış olanlardan, daha tehlikeli bir düşmanı yoktur." Çaydze ve Kerenskiy, Bolşeviklere hangi nedenle düşman oldularsa, aynı nedenle sürekli devrimin de düşmanıydılar.

Sovyetlerin İkinci Kongresi'nde, iktidarın ele geçirildiği anda, Trotskiy şunları söylüyordu: "Eğer Avrupa halkı ayaklanarak emperyalizmi ezmezse, biz ezileceğiz – bundan kuşku duyulamaz. Ya Rus devrimi Batı'da mücadele tufanını yükseltecek ya da tüm ülkelerin kapitalistleri devrimimizi boğacaklar." Sıralardan "Bir üçüncü yol daha var" diye bir ses yükseldi. Acaba bu, Stalin'in sesi miydi? Hayır, bağırان bir Menşevikti. Bolşeviklerin bu "üçüncü yolu" keşfetmelerine daha birkaç yıl vardı.

Uluslararası Stalinist basındaki sayısız yinelenmelerin bir sonucu olarak, çok çeşitli politik çevrelerde, Brest-Litovsk anlaşmazlığının ardında iki anlayışın yattığı neredeyse tartışılmaz olarak kabul edilmektedir. Bunlardan birinin çıkış noktası, sosyalizmin yalnızca ayakta tutulması değil, Rusya'nın iç güçleriyle inşa edilmesi olanağıdır; diğeri tüm umudunu yalnızca Avrupa'daki bir ayaklanmaya bağlar. Aslında, bu görüş karşıtlığı birkaç yıl sonra yaratılmıştır ve yaratıcısı bu buluşunu tarihsel belgelerle yüzeysel bir biçimde bile olsa uyum haline getirme zahmetine katlanmamıştır. Kuşkusuz bu pek de kolay bir iş olmazdı. Tek bir istisna olmaksızın tüm Bolşevikler, Brest döneminde, Avrupa'da çok yakın bir gelecekte devrim olmazsa, Sovyet Cumhuriyeti'nin yıkıma mahkûm olduğu düşüncesinde birleşiyorlardı. Bazıları bu süreyi haftalarla, bazıları aylarla ifade ediyordu: yıllarla ifade eden yoktu.

Buharin 28 Ocak 1918'de, "Rus devriminin en başından itibaren devrimci proletaryanın partisi şunu ilân etti: Ya Rus devriminin kışkırttığı uluslararası devrim savaşı ve sermayeyi boğacak, ya da uluslararası sermaye Rus devrimini boğacak" diye yazıyordu. Ama o zamanlar Almanya ile devrimci savaşın avukatlarının başında bulunan Buharin kendi hizbinin görüşlerini tüm partiye mal ediyor olmasın sakın? Böyle bir varsayım ne kadar doğal olsa da belgelerle açıkça çelişir.

Kısaltmalara ve taraflı editörlüğe karşın, Merkez Komite'nin 1917 ve 1918 başına ait -1929'da yayımlanan- tutanakları, bu konuda da değerli bir tanıklık sunmaktadır. "11 Ocak 1918 tarihli toplantıda yoldaş Sergiev (Artem), tüm konuşmacıların, Batı'da sosyalist devrimin yenilgiye uğraması durumunda, sosyalist cumhuriyetimizin yıkım tehdidiyle karşılaşacağı gerçeği üzerine anlaştıklarına işaret eder." Sergiev Lenin'in konumunu, yani barışın imzalanmasını destekliyordu. Kimse Sergiev'e karşı çıkmadı. Tartışan grupların üçü de tek ve aynı

Devrimci Marksizm

genel öncüle gönderme yapmakta yarışıyorlardı: Bir dünya devrimi olmaksızın varlığımızı sürdüremeyiz.

Doğrudur, Stalin tartışmaya özel bir ton katmıştı. Aynı bir barış imzalama zorunluluğunu şu olguya dayandırıyor: “Batı’da devrimci bir hareket yok, olgular yok, yalnızca bir potansiyel var ve potansiyeller üzerine hesap yapamayız.” Henüz yalıtılmış bir ülkede sosyalizm teorisinden çok uzak olsa da, bu sözcüklerle uluslararası hareket karşısındaki organik güvensizliğini açıkça ortaya koyuyordu. “Potansiyeller üzerine hesap yapamayız.” Lenin bu Stalinist desteğin ‘bazı bölümlerinden’ kendisini derhal ayırdı. “Batı’da devrimin henüz başlamadığı doğrudur” dedi, “Ancak, eğer bu yüzden taktiklerimizi değiştirecek olursak, uluslararası sosyalizme ihanet etmiş oluruz.” Lenin derhal ayrı bir barıştan yana tavır aldıysa bunun nedeni Batı’daki devrimci hareketlere inançsızlığı değildi, yalıtılmış bir Rus devriminin yaşayabilirliğine inancı hiç değildi. “Genel sosyalist devrimin başlangıcına dek ayakta kalabilmek bizim için önemlidir ve bunu ancak barış imzalayarak başarabiliriz.” Brest teslimiyetinin anlamı Lenin için şu sözlerle özetleniyordu: “Soluklanma aralığı.”

Tutanaklar, Lenin’in bu uyarısından sonra Stalin’in kendi söylediklerini düzeltmek için fırsat kolladığına tanıklık ediyor. “23 Şubat 1918 toplantısı. Stalin Yoldaş: ...Biz de oyunumuzu devrim üzerine oynuyoruz, ama siz hesabınızı haftalarla yapıyorsunuz, (biz) aylarla.” Stalin burada sözcüğü sözcüğüne Lenin’in formülünü yineliyor. Dünya devrimi konusunda, Merkez Komite içindeki iki kanat arasındaki mesafe, haftalarla aylar arasındaki mesafeydi.

Partinin Mart 1918’deki yedinci kongresinde, Brest barışının imzalanmasını savunurken Lenin şöyle diyordu: “Bir Alman devrimi olmaksızın, yok olacağımız mutlak olarak doğrudur. Belki Petersburg’da ya da Moskova’da değil ama Vladivostok’ta ya da çekilmek zorunda kalacağımız herhangi bir uzak yerde yok olacağız..., ama her halükârda, olası ya da hayal edilebilecek her durumda, Alman devrimi başlamazsa yok olacağız.” Bununla birlikte, sorun yalnızca Almanya sorunu değildir. “Bugün devasa bir güce sahip olan ...uluslararası emperyalizm...hiçbir durumda ve hiçbir koşul altında Sovyet Cumhuriyeti ile yanyana yaşayamaz. Bir çatışma kaçınılmazdır. İşte... en büyük tarihsel sorun budur,...uluslararası bir devrimi kışkırtma zorunluluğu.” Alınan gizli kararlarda şunları okuyoruz: “Kongre, Rusya’da zafer kazanan sosyalist devrimin sağlamlaştırılmasının en büyük güvencesini, ancak kendisini uluslararası işçi devrimine dönüştürmesinde görmektedir.”

Bundan birkaç gün sonra Lenin Sovyetler kongresine bir rapor sunuyordu: “Dünya ölçeğinde emperyalizm ve toplumsal bir devrimin muzaffer ilerleyişi, yan yana yaşayamaz.” 23 Nisan’da, Moskova Sovyetinin bir toplantısında şunları söylüyordu: “Geri kalmışlığımız bizi öne itti, ve başka ülkelerin ayaklanmış işçilerinden güçlü bir destek alana dek ayakta duramazsak yok olacağız.” 1918 Mayıs’ında şunları yazıyordu: “ (Emperyalizmin önünde) Urallara çekilmek

zorunda bile kalabiliriz çünkü bu, Batı'daki devrimin olgunlaşması için zaman kazanmanın tek olanağıdır...”

Lenin, Brest'deki görüşmelerin uzatılmasının barış koşullarını daha da ağırlaştıracağına tamamen farkındaydı, ama uluslararası devrimci görevleri “ulusal” görevlerden daha üstün tutuyordu. 28 Haziran 1918'de Trotsky ile barışın imzalanması konusundaki döneme özgü anlaşmazlıklarına karşın Lenin, sendikaların Moskova konferansında şunları söylüyordu: “Brest görüşmelerine gelince, Trotskiy Yoldaş'ın yaptığı teşhir tüm dünyanın önünde gerçekleşmiştir, ve bu politika, düşman ülkede... savaş zamanında olağanüstü bir devrimci hareketin patlamasına yol açmamış mıdır?” Bir hafta sonra, Halk Komiserleri Konseyi'nin, Sovyetlerin Beşinci Kongresine bir raporunda, Lenin aynı soruna geri dönmektedir: “Trotskiy Yoldaş başkanlığındaki Brest delegasyonumuz aracılığıyla... tüm halklar önünde görevimizi yerine getirdik.” Bir yıl sonra, Lenin aynı olayı şöyle anımsıyordu: “Brest barışı döneminde...Sovyet iktidarı proletaryanın dünya ölçeğindeki diktatörlüğünü ve dünya devrimini, ne kadar ağır olursa olsun, her türlü ulusal özveriden üstün tuttu.”

Stalin, düşünceler arasındaki zaten belleğinde hiçbir zaman çok belirgin olmayan ayrımlar zamanla iyice silindikten sonra, şu soruyu soruyordu: “Trotskiy'in devrimci Rusya'nın muhafazakâr bir Avrupa karşısında ayakta duramayacağı yolundaki iddiasının anlamı nedir? Bunun bir tek anlamı olabilir: Trotskiy devrimimizin iç kudretini hissetmemektedir.”

Aslında, Sovyet Cumhuriyeti'nin “muhafazakâr bir Avrupa karşısında” ayakta duramayacağı inancında tüm parti birleşiyordu. Parti, Rus devriminin uluslararası gücüne olan yenilmez inancını negatif bir biçim altında ifade ediyordu; ve temelde de yanılmıyordu. Muhafazakâr Avrupa, her halükârda, bir bütün olarak ayakta kalamadı. Sosyal demokrasi tarafından ihanete uğramış da olsa Alman devrimi, Ludendorff'un ve Hoffman'ın tırnaklarını kesecek kadar güçlüydü. Bu operasyon gerçekleşmeseydi Sovyet Cumhuriyeti'nin yıkımı biraz zor engellenirdi.

Ama Alman militarizminin yıkılmasından sonra bile, genel uluslararası durum değerlendirilmesinde bir değişiklik olmadı. 1918 yılı Temmuz ayı sonunda, Merkezi Yürütme Komitesinin bir toplantısında, Lenin şunları söyledi: “Çabalarımız kaçınılmaz olarak dünya ölçeğinde bir devrime yol açacaktır. Olaylar öyle bir durumda ki...bir ittifak ile savaşımıza son verir vermez, öte yandan derhal emperyalizmin saldırısıyla karşılaştık.” Ağustos'ta, Volga'da Çekoslovakların katılımıyla iç savaş yayılırken, Lenin Moskova'daki bir mitinge hitaben şöyle diyordu: “Devrimimiz evrensel bir devrim olarak başladı...Proleter kitleler, Sovyet Cumhuriyeti'nin Çekoslovaklar karşısındaki zaferini ve dünya ölçeğinde sosyalist devrim başlayana dek ayakta kalma olanağını, güvence altına alacaklardır.” Batı'da devrim başlayana dek ayakta kalmak - eskiden olduğu gibi, partinin formülü yine budur.

Devrimci Marksizm

Aynı günlerde, Lenin Amerikalı işçilere şöyle yazıyordu: “Uluslararası sosyalist devrimin diğer orduları yardımımıza gelene dek kuşatılmış bir kalede bulunuyoruz.” Lenin, Kasım ayında kendisini daha kesin bir biçimde ifade eder: “Dünya tarihinin gerçekleri, Rus devriminin sosyalist bir devrime dönüşmesinin bir macera değil, bir zorunluluk olduğunu gösterdi, çünkü başka bir seçenek yoktu. Eğer dünya ölçeğinde sosyalist devrim, dünya ölçeğinde Bolşevizm kazanmazsa, Anglo-Fransız ve Amerikan emperyalizmi Rusya’nın bağımsızlığını ve özgürlüğünü kaçınılmaz olarak boğacaktır.” Stalin’in sözlerini yinelemeye kalkacak olursak Lenin açıkça “devrimimizin iç kudretini” hissetmiyordu.

Devrimin ilk yıldönümü geçmiş. Parti, çevresine bakacak zaman bulmuş. Yine de Lenin, 1919 Mart’ında partinin Sekizinci Kongresine sunduğu raporda şöyle der: “Yalnızca bir devlette değil, bir devletler sistemi içinde yaşıyoruz ve Sovyet Cumhuriyetinin uzun bir dönem için emperyalist devletlerle yan yana var olması düşünülemez. Sonunda biri ya da diğeri kazanacaktır.” Beyazların bozununa rastlayan üçüncü yıldönümünde, Lenin şunları anımsatarak genelleme yapar: “Eğer o gece (Ekim devrimi gecesi) birisi bize üç yıl içinde... bunun bizim zaferimiz olacağını söylemiş olsaydı, hiç kimse, kendinden en emin iyimser bile buna inanmazdı. O zamanlar ancak davamız tüm dünyada başarıya ulaştığında zaferimizin zafer olacağını biliyorduk, çünkü yalnızca dünya devrimine güvenerek işe başlamıştık.” Bundan daha kesin tanıklık istenmesin. Ekim devrimi anında, “kendinden en emin iyimser” ulusal sosyalizmi hayal bile etmemekle kalmıyor, dışarıdan dolaysız yardım gelmeden devrimi savunma olanağına bile inanmıyordu! “Yalnızca dünya devrimine güvenerek işe başlamıştık.” Düşman birlikleriyle üç yıllık bir savaşın sonunda zaferi güvence altına almak için ne parti ne de Kızıl Ordu yalıtılmış bir ülkede sosyalizm mitine ihtiyaç duyuyordu.

Dünyadaki durum beklenebileceğinden daha da elverişli bir biçim aldı. Kitleler, yeni amaçlar uğruna olağanüstü bir özveri yeteneği gösterdi. Önderler ilk ve en önemli dönemde, emperyalizmin çelişkilerini ustaca kullandılar. Sonuç olarak, devrim “kendinden en emin iyimser”in öngörebileceğinden daha fazla istikrar gösterdi. Ama buna karşın, parti önceki uluslararası tavrını koruyordu.

1918 Ocak’ında Lenin şöyle diyordu: “Savaş olmasaydı, bütün dünya kapitalistlerinin birliğine, bize karşı mücadele temelinde bir araya gelmelerine tanık olacaktık.” Partinin yedinci kongresinde, “Ekimden sonra...haftalar ve aylar boyunca bu kadar kolay bir biçimde zaferden zafere koşma fırsatını nasıl elde ettik?” diye soruyordu, “Yalnızca özel bir biçimde oluşan bir uluslararası konjonktür bizi emperyalizmden geçici olarak koruduğu için.” Nisan ayında, Merkez Yürütme Komitesi’nin bir toplantısında Lenin şöyle diyordu: “Yalnızca, Batı’da emperyalist savaş sürdüğü ve uzak doğuda emperyalist rekabet daha da kızıştığı için bir soluklanma arası aldık; Sovyet Cumhuriyeti’nin varlığını yalnızca bu açıklayabilir.”

Koşulların bu istisnai bileşimi sonsuza dek süremezdi. Lenin 1920’de “Artık

savaştan barışa geçtik” diyordu. “Ama savaşın yine başlayacağını unutmadık. Hem kapitalizm hem de sosyalizm varoldukça barış içinde yaşayamayız. Uzun vadede biri ya da diğeri kazanacaktır. Ya Sovyet Cumhuriyeti için ya da dünya kapitalizmi için, cenaze marşı çalacaktır. Bu, savaş içinde bir moratoryumdur.”

Başlangıçtaki “soluklanma arası”nın uzun bir istikrarsız denge dönemine dönüşmesi, yalnızca kapitalist gruplaşmaların mücadelesi tarafından değil, aynı zamanda uluslararası devrimci hareket tarafından da olanaklı kılındı. Almanya’daki Kasım devriminin sonucu olarak, Alman birlikleri Ukrayna’yı, Baltık ülkelerini ve Finlandiya’yı terk etmek zorunda kaldılar. İsyân ruhunun Antant orduları içine sızması, Fransız, İngiliz ve Amerikan hükümetlerini, birliklerini Rusya’nın güney ve kuzey kıyılarından çekmek zorunda bıraktı. Batı’da proleter devrimi zafer kazanamadı ama zafere giden yolda, Sovyet devletini birçok yıl için korudu.

1921 yılının Temmuz ayında Lenin durumu şöyle özetliyordu: “son derece hassas, son derece istikrarsız da olsa belirli bir dengeye sahibiz, öyle bir denge ki sosyalist bir cumhuriyet -kuşkusuz uzun zaman için değil- kapitalist bir çevre içinde varolabiliyor.” Böylece, haftalardan aylara, aylardan yıllara geçerek, parti, işçi devletinin belirli bir süre için -“kuşkusuz uzun zaman için değil”- kapitalist bir çevrede barış içinde varolmayı sürdürebileceği düşüncesini ancak derece derece sindirebildi.

Yukarıdaki verilerden, hiç de önemsiz olmayan bir sonuç yadsınamaz bir biçimde çıkıyor: Eğer Bolşeviklerin genel kanılarına göre, Sovyet devleti Batı proletaryasının zaferi sağlanmaksızın ayakta kalamazsa, o zaman yalıtılmış bir ülkede sosyalizmin inşası programı, sadece bu olgu tarafından bile fiilen safdışı bırakılmaktadır; ortaya atılan soru, deyim yerindeyse, daha ilk ele alındığında geri çekilmek zorunda kalmaktadır.

Bununla birlikte, epigon okulunun son yıllarda ima etmeye çalıştığı gibi, partinin, ulusal bir sosyalist toplum yolunda gördüğü tek engelin kapitalist ordular olduğunu sanmak tamamen yanlış olur. Silahlı müdahale tehdidi, gerçeklikte fiilen ön plana çıkıyordu ama savaş tehlikesinin kendisi, kapitalist ülkelerin teknik ve sınıai üstünlüklerinin yalnızca en keskin ifadesiydi. Son tahlilde, sorun Sovyet Cumhuriyeti’nin yalıtılmışlığına ve geriliğine indirgeniyordu.

Sosyalizm planlı ve uyumlu bir toplumsal üretimin, insanların gereksinimlerinin giderilmesi için örgütlenmesidir. Üretim araçlarının kolektif mülkiyeti henüz sosyalizm değil, sosyalizmin yasal öncülüdür. Sosyalist bir toplum sorunu, insani gelişimin bugünkü aşamasında, özünde dünya ölçeğinde bir sorun olan üretici güçler sorunundan soyutlanamaz. Kapitalizm için fazla dar hale gelen yalıtılmış devlet, tamamlanmış bir sosyalist toplumun arenası haline gelme kapasitesinden daha da yoksundur. Üstelik, devrimci bir ülkenin geriliği, kapitalizme geri dönüş tehlikesini de artırır. Yalıtılmış bir sosyalist gelişme perspektifini reddederken Bolşeviklerin göz önüne aldıkları yalnızca mekanik olarak yalıtılmış bir müdahale sorunu değil, sosyalizmin uluslararası ekonomik temeline bağlı karmaşık

Devrimci Marksizm

sorunların bütünüydü.

Partinin yedinci kongresinde Lenin şunları söylemişti: “Eğer bugün Rusya bir ‘Tilsit Barışı’ndan ulusal çapta bir genişlemeye geçiyorsa –ki geçtiği kuşkusuz...o zaman bu patlamanın sonucu bir burjuva devlete geçiş değil, uluslararası sosyalist devrime geçiştir.” Alternatifler şöyleydi: Ya uluslararası bir devrim ya da kapitalizme geri dönüş. Ulusal sosyalizme yer yoktu. “Sosyalizme kaç geçiş aşaması yaşanacak, bilmiyoruz ve bilemeyiz. Bu Avrupa sosyalist devriminin gerçek bir ölçekte ne zaman başlayacağına bağlıdır.”

Aynı yılın Nisan ayında, safların pratik çalışma için yeniden biçimlendirilmesi çağrısında bulunurken Lenin şöyle yazıyordu: “Pek çok nedenle gecikmiş olan Batı’daki sosyalist devrimle ciddi bir işbirliğine ancak önümüzdeki örgütsel sorunu çözmeyi başarabildiğimiz oranda girebiliriz.” Ekonomik inşa sorununa bu ilk yaklaşım derhal uluslararası şemaya dahil edilir: Sözkonusu olan, doğuda kendine yeterli sosyalist bir krallık yaratmak değil, “Batı’daki sosyalist devrimle işbirliğidir.”

Lenin yaklaşan açlık konusunda Moskova işçilerine şunları söylüyordu. “Tüm ajitasyon çalışmalarımızda, başımıza gelen bu felaketin uluslararası bir felaket olduğunu, bunun, uluslararası devrimden başka çıkış yolu olmadığını anlatmalıyız.” Açlığın üstesinden gelmek için dünya proletaryasının devrimi gerekir—demektedir Lenin. Sosyalist bir toplum yaratmak için, yalıtılmış bir ülkede devrim yeterlidir—epigonların yanıtı da budur. Anlaşmazlık konusu budur. Kim haklı? Her halükârda, sanayileşmede kaydedilen başarılarla karşı, bugüne dek açlığın üstesinden gelinemediğini unutmayalım.

1918 yılının Aralık ayında toplanan Halk Ekonomisi Konseyleri Kongresi, sosyalist inşa planını şu sözlerle formüle etti: “Dünya proletaryasının diktatörlüğü tarihsel olarak kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu, hem tüm dünya toplumunun, hem de tek tek her ülkenin gelişmesini belirlemektedir. Diğer ülkelerde proletarya diktatörlüğünün ve Sovyet tipi hükümetin kurulması, ülkeler arasında en yakın ekonomik ilişkilerin, üretimde uluslararası bir işbölümünün ve nihayet uluslararası idari ekonomik organların örgütlenmesinin başlatılmasını olanaklı kılacaktır.” Tamamen pratik sorunlarla –kömür, yakacak odun, şeker pancarı- karşı karşıya olan devlet organları kongresinin böyle bir çözümlemeyi kabul etmiş olması, bu dönem boyunca sürekli devrim perspektifinin, parti bilincine nasıl egemen olduğunun en iyi kanıtıdır.

Buharin ve Preobrajensky tarafından kaleme alınan ve pek çok baskısı yapılan *Komünizmin ABC’si* başlıklı parti eğitim kitabında şunları okuyoruz: “Komünist devrim ancak bir dünya devrimi olarak muzaffer olabilir...İşçilerin tek bir ülkede zafer kazandıkları bir durumda, ekonomik inşa çok zor bir hale gelir...Komünizmin zaferi için dünya devriminin zaferi zorunludur.” Buharin, bu düşüncelerin ruhuna uygun olarak popüler bir broşür yazmıştır ve parti tarafından pek çok baskısı yapılan bu broşür yabancı dillere de çevrilmiştir: “Uluslararası

devrim sorunu, Rus proletaryasının önüne her zamankinden daha da keskin bir biçimde çıkmaktadır... Rusya'da sürekli devrim, proletaryanın Avrupa devrimine dönüşmektedir.”

Stepanov-Skvortzov'un, Lenin'in editörlüğünde ve bir önsözyle çıkan *Elektrifikasyon* adlı tanınmış bir kitabında, editörün özel bir coşkuyla okuyucunun dikkatini çektiği bir bölümde şöyle deniyor: “Rus proletaryası hiçbir zaman yalıtılmış bir sosyalist devlet yaratmayı düşünmedi. Kendine yeterli bir ‘sosyalist’ devlet, küçük burjuva bir idealdir. Buna yönelik belirli bir yaklaşım, küçük burjuvazinin ekonomik ve politik egemenliğiyle birlikte düşünülebilir; küçük burjuvazi, dış dünyadan yalıtılmışlık koşullarında, kendi ekonomik biçimlerini sağlamlaştıracak araçlar için çabalar. Bu ekonomik biçimler yeni teknik ve yeni ekonomi tarafından son derece istikrarsız biçimler kılınır.” Lenin'in elinin değdiği konusunda kuşkuya yer bırakmayan bu hayranlık verici satırlar, epigonların en son evrimine parlak bir ışık tutmaktadır!

Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'nde, ulus ve sömürge sorunları üzerine tezlerinde Lenin, sosyalizmin, mücadelenin ulusal aşamalarının üzerine yükselen genel görevini, “tüm uluslardan proletarya tarafından bir genel plana göre düzenlenen, dünya ölçeğinde birleşmiş bir ekonomi” olarak tanımlar. “Bir bütün olarak ele alındığında böyle bir ekonomiye yönelik kapitalizm altında tüm açıklığıyla ortaya çıkmıştır ve sosyalizmde daha da öteye bir gelişme ve tamamlanma yaşayacağına kuşku yoktur.” Bu kalıtsal ve giderek gelişen eğilim karşısında, yalıtılmış bir ülkede sosyalist toplum düşüncesi gericiliktir.

Proletarya diktatörlüğünün ortaya çıkmasının koşulları ile sosyalist bir toplumun yaratılmasının koşulları özdeş değildir, aynı doğaya sahip değildir, hatta bazı bakımlardan antagonistiktir. İktidara ilk gelenin Rus proletaryası olması, sosyalizme ilk ulaşmanın da o olacağı anlamına kesinlikle gelmez. Ekim devrimiyle sonuçlanan gelişmenin o çelişik eşitsizliği, devrimin başarısıyla ortadan kalkmış değildir. Bu, ilk işçi devletinin ta temelinde işlemiş durumdadır.

“Tarihin zigzagları nedeniyle sosyalist devrime başlamak zorunda kalan ülke ne denli geriye” -diyordu Lenin 1918 Martında- “eski kapitalist ilişkilerden sosyalist ilişkilere geçişi o denli zor olacaktır.” Bu düşünce, Lenin'in konuşma ve yazılarında yıldan yıla varlığını sürdürür. Aynı yılın Mayıs ayında, “Bizim için bir devrimi başlatmak kolay, sürdürmek ise zordur” der. “Batı'da ise devrimi başlatmak daha zordur ama sürdürmek daha kolay olacaktır.” Aralık ayında Lenin aynı düşüncüyü, ulusal sınırların aşılmasını en zor kavrayabilecek topluluk olan bir köylü topluluğu önünde geliştiriyordu: “Orada (Batı'da) sosyalist bir ekonomiye geçiş...bizde olduğundan çok daha hızlı ilerleyecek ve daha kolay başarılacaktır...Rusya'nın emekçi köylülüğü tüm dünyanın sosyalist proletaryası ile birlik içinde...tüm handikapların üstesinden gelecektir.” Lenin 1919'da “Gelişmiş ülkelerle karşılaştırılacak olursa, Ruslar için büyük proletar devrimini başlatmak kolay oldu, ama sürdürmek ve sosyalist bir toplumun tam olarak

Devrimci Marksizm

örgütlenmesi anlamında belirleyici zafere ulaştırmak daha zor olacaktır.” diye yineler. 27 Nisan 1920’de aynı düşünce üzerinde yine durur: “Rusya için sosyalist devrimi başlatmak kolay oldu, oysa sürdürmek ve sonuna ulaştırmak Avrupa ülkeleri için sözkonusu olandan daha zor olacaktır. 1918 başında aynı duruma işaret etmişim, ve o zamandan bu yana yaşanan iki yıllık deneyim bu yargıyı tamamen doğruladı.”

Tarih çağları, farklı kültür düzeyleri biçiminde varolur. Geçmişini yenmek için zamana -yeni çağlara değil ama on yıllara- gereksinim vardır. Lenin, 29 Nisan 1918’de Merkez Yürütme Komitesi’nin bir toplantısında, “Çok daha gelişmiş olmasına karşın, gelecek kuşak sosyalizme tam bir geçişi sağlayamayacaktır.” diyordu. İki yıl sonra, Tarımsal Komünlerin bir kongresi sırasında, daha da uzak bir tarihten söz ediyordu: “Bugün biz sosyalist bir düzeni başlatamıyoruz. İnşallah çocuklarımızın ya da belki torunlarımızın zamanında, o düzen kurulmuş olur.” Rus işçileri yola diğerlerinden önce çıktılar, ama hedefe daha geç ulaşacaklar. Bu kötümserlik değil, tarihsel gerçekçiliktir.

“Biz Rus proletaryası, politik yapımız bakımından İngiltere ya da Almanya’dan ilerideyiz...” diye yazıyordu Lenin 1918 Mayıs’ında, “ve aynı zamanda, sosyalizmin maddi üretiminin başlatılması için hazırlık derecemiz bakımından...Batı Avrupa ülkelerinin en gerisinden daha gerideyiz.” Aynı düşünce Lenin tarafından, iki ülke arasındaki karşıtlık biçiminde de ifade edildi: “1918’de Almanya ve Rusya, bir yanda sosyalizmin ekonomik üretim, sosyo-entüstriyel koşullarının, öte yandan politik koşullarının tüm maddi gerçekleşmesini en açık haliyle cisimleştiriyorlardı.” Deyim yerindeyse, gelecek toplumun öğeleri farklı ülkeler arasında dağılmıştır. Bu öğeleri toplamak ve birbirine bağlamak, dünya devrimini oluşturacak olan bir dizi ulusal devrimin görevidir.

Sovyet ekonomisinin kendine yeterli karakteri düşüncesine Lenin önceden gülüp geçiyordu: “Sovyet Rusya’mız kapitalist dünyanın bir varoşu olarak kaldıkça,” diyordu, 1920 Aralık ayında, Sovyetlerin Sekizinci Kongresi’nde, “bu süre içinde tam ekonomik bağımsızlığımızı akla getirmek...tamamen gülünç bir fantezi ve ütopyacılık olur.” 27 Mart 1922’de, partinin Onbirinci Kongresi’nde, Lenin şu uyarıda bulunuyordu: “Rus pazarı ve bağımlı bulunduğumuz, elimizi kolumuzu bağlayan, kopamadığımız uluslararası pazar tarafından hazırlanan bir sınav”la karşı karşıyayız. “Bu ciddi bir sınavdır çünkü bizi ekonomik ve politik bakımdan yenilgiye uğratabilirler.”

Sosyalist ekonominin dünya ekonomisine bağımlılığına ilişkin bu düşüncüyü, Komünist Enternasyonal bugün “karşı-devrimci” olarak kabul etmektedir. Sosyalizm kapitalizme bağımlı olamaz! Epigonlar, sosyalizm gibi kapitalizmin de, sosyalizmde en yüksek gelişme düzeyine ulaşacak olan, dünya ölçeğinde bir işbölümüne dayandığını unutacak kadar marifetlidirler. Kendi içinde ne denli önemli olursa olsun, yalıtılmış bir işçi devletinde ekonomik inşa kopuk, sınırlı ve çelişik kalacaktır: yeni, uyumlu bir toplumun yüksek düzeyine ulaşamayacaktır.

1922'de Trotskiy "Rusya'da sosyalist ekonominin gerçek başarısı ancak Avrupa'nın en önemli ülkelerinde proletaryanın zaferinden sonra mümkün olacaktır" demişti. Bu sözcükler daha sonra tam bir suçlamaya malzeme olmuştur; oysa söylendikleri zaman partinin genel düşüncesini ifade ediyorlardı. Lenin 1919'da "inşa çalışması, tamamen, Avrupa'nın en önemli ülkelerinde devrimin ne kadar zaman içinde zafere ulaşacağına bağlıdır. Ancak bu zaferden sonra inşa işine ciddi olarak girişebiliriz" diyordu. Bu sözcükler Rus devrimine güven eksikliğini değil, dünya devriminin yakınlığına inancı ifade etmektedir. Ama şimdi, Birliğin devasa ekonomik başarılarından sonra da, "sosyalist bir ekonominin gerçek başarısı"nın ancak uluslararası bir temelde mümkün olduğu bugün hâlâ doğrudur.

Parti, tarım sektörünün kolektifleştirilmesi sorununu da aynı bakış açısıyla ele almıştır. Genel olarak dünyada köylülük, nüfusun kaydadeğer -bir çok ülkede ağırlıklı- bir bölümünü oluşturduğuna ve çoğunluk olduğuna göre, proletarya bir dizi geçiş aşamasından sonra köylülüğü sosyalizme götürmedikçe yeni bir toplum yaratamaz. Tüm sorunlar içinde en zoru olan bu sorunun çözümü, son çözümlemede sanayi ile tarım arasındaki karşılıklı nicel ve nitel ilişkilere bağlıdır. Kent, kırsal ekonomisini ve kültürünü ne denli cömert bir biçimde besleyebilirse, köylülük, kolektifleştirme yoluna o denli gönüllü ve başarılı bir biçimde girecektir.

Bununla birlikte, kırsal alanın dönüştürülmesi için yeterli sanayi var mıdır? Lenin bu sorunu da ulusal sınırların ötesine taşımıştır. Sovyetlerin Dokuzuncu Kongresi'nde şunları söyler: "Eğer soruna dünya ölçeğinde yaklaşırsanız, dünyaya tüm ürünleri sağlayabilecek türden, zengin bir büyük ölçekli sanayi yeryüzünde mevcuttur... Hesaplarımızın temelinde bunu yerleştiriyoruz." Rusya'da Batı ülkeleriyle karşılaştırılamayacak kadar elverişsiz olan sanayi ile tarım arasındaki karşılıklı ilişkiler, bugün hâlâ, Sovyet sisteminin istikrarını zaman zaman tehdit eden ekonomik ve politik krizlerin temeli olarak kalmaktadır.

"Askeri komünizm" olarak adlandırılan politika -yukarıdan da açıkça anlaşılabilceği gibi- ulusal sınırlar içinde sosyalist bir toplumun inşası düşüncesine dayanmıyordu. Yalnızca, Sovyet iktidarıyla alay eden Menşevikler ona bu tür planlar attettiler. Bolşevikler için, yıkım ve iç savaşın zorladığı bu fedakârlıklara dayalı rejimin geleceği, Batı'daki devrimin gelişmesine doğrudan bağlıydı. Ocak 1919'da askeri komünizmin doruğunda, Lenin şunları söylüyordu: "Komünist gıda politikamızın temellerini koruyacağız ve komünizmin dünya ölçeğindeki tam zaferine sarsmadan ulaştıracağız." Tüm partiyle beraber Lenin de yanılıyordu. Gıda politikasını değiştirmek zorunlu hale geldi. Ekim'den sonraki ilk iki ya da üç yıl içinde, Avrupa'da sosyalist bir devrim olsaydı bile, yine de Yeni Ekonomik Politika (NEP) hattına bir geri çekilişin kaçınılmaz olacağını bugün kesin olarak kabul edebiliriz. Ama diktatörlüğün ilk aşamasının geriye dönük bir değerlendirmesi yapıldığında, askeri komünizmin yöntemlerinin ve yanılısalarının, sürekli devrim perspektifiyle ne dereceye kadar içiçe geçtiği

Devrimci Marksizm

açığa çıkar.

Üç yıllık iç savaşın sonundaki derin iç kriz, proletarya ile köylülük, parti ile proletarya arasında dolaysız bir kopuş tehdidini içeriyordu. Sovyet iktidarının yöntemlerinin radikal bir biçimde gözden geçirilmesi zorunlu bir hale gelmişti. Lenin şöyle açıklıyordu: “Orta köylülüğü ekonomik bakımdan doyurmalıyız ve ticaret özgürlüğünü kabul etmeliyiz. Aksi takdirde, uluslararası devrimin gecikmesi göz önüne alındığında, Rusya’da proletarya iktidarını korumak olanaksız olacaktır.” Ama NEP’e geçiş, iç ve uluslararası sorunlar arasındaki bağda ilkel bir kopuşla birlikte gerçekleşmedi mi?

Lenin, Komünist Enternasyonal’in Üçüncü Kongresine sunduğu tezlerde, o sıralarda başlayan yeni aşamanın genel bir değerlendirmesini yapıyordu: “Tek bir süreç olarak dünya ölçeğinde proleter devriminin bakış açısından, bugün Rusya’nın içinden geçtiği dönemin anlamı; devlet iktidarını elinde tutan proletaryanın küçük burjuva kitleler karşısındaki politikasının pratik deneysel sınanmasında yatmaktadır.” Lenin’in Yeni Ekonomik Politika’nın çerçevesine ilişkin tanımı, tek ülkede sosyalizm sorununu tamamen safdışı bırakmaktadır.

Yeni sanayi yöntemlerinin düşünülüp uygulamaya konduğu günlerde Lenin’in kendisi için yazdığı şu satırlar da daha az öğretici değildir: “Köylülükle 10 – 20 yıl arası düzgün ilişkiler ve dünya ölçeğinde zafer güvence altına alınmıştır. (gelişen proleter devrimlerindeki gecikmeye karşın).”

Amaç saptanmıştır: Kendimizi, Batı’da devrimin olgunlaşması için zorunlu olabilecek yeni ve daha uzun bir döneme uyarlamak. Bu anlamda, ama yalnızca bu anlamda, Lenin güvenini şöyle ifade etmiştir: “NEP Rusya’sından sosyalist bir Rusya doğacaktır.”

Burada uluslararası devrim düşüncesinin revize edilmediğini söylemek yeterli değildir; uluslararası devrim fikri daha da derin, daha da ayırıcı bir ifade kazanmıştır. Parti’nin Onuncu Kongre’sinde, Lenin NEP’in tarihsel konumunu açıklarken şunları söyler: “Gelişmiş kapitalist ülkelerde, birkaç on yıldır oluşmakta olan bir ücretli tarım emekçileri sınıfı vardır...Bu sınıfın yeterince geliştiği bir yerde, kapitalizmden sosyalizme geçiş olanaklıdır. Rusya’da durumun böyle olmadığını –sanayi işçilerinin bir azınlık oluşturduğunu ve olağanüstü bir küçük toprak sahibi çoğunluk bulunduğunu- tüm bir yazılar dizisinde, tüm konuşmalarımızda ve bütün basınımızda vurguladık. Böyle bir ülkede toplumsal devrim nihai başarıya ancak iki koşulla ulaşabilir: İlk olarak, bir ya da bir çok gelişmiş ülkedeki toplumsal devrimin tam zamanında desteği koşuluyla... Diğer koşul, devlet iktidarını elinde tutan proletarya ile köylü nüfusun çoğunluğu arasında bir anlaşmadır. Rusya’da sosyalist devrimi, diğer ülkelerde devrim başlayana dek ancak köylülerle bir anlaşma kurtarabilir.” Sorunun tüm öğeleri burada tek bir noktada birleştirilmiştir. Sovyet iktidarının bizzat varoluşu için köylülükle bir birlik oluşturmak zorunludur; ama bu, sosyalist toplumun ekonomik temelini yaratabilecek tek güç olan uluslararası devrimin yerini tutmaz.

Aynı Onuncu Kongre'de *Kapitalist Bir Çevrede Sovyet Cumhuriyeti* üzerine, Batı'da devrimin gecikmesinin gerekli hale getirdiği özel bir rapor hazırlandı. Kamenev, Merkez Yürütme Komitesi'nin sözcüsü olarak öne çıktı. Herkes tarafından tartışılmaz olarak kabul edilen bir şeyden söz edercesine şunları söyledi: "Önümüze hiçbir zaman, yalıtılmış tek bir ülkede komünist bir yapı yaratma görevini koymadık. Bununla birlikte, her yandan kapitalist ilişkilerle kuşatılmış bulunan komünist yapının temelini, sosyalist devletin temelini, Sovyet proleter cumhuriyetini ayakta tutmamızı zorunlu kılan bir durumda bulunuyoruz. Bu görevi yerine getirebilir miyiz? Bunun skolastik bir soru olduğunu düşünüyorum. Böyle bir durumda bu soruya yanıt verilemez. Soru şu biçimde sorulmalıdır: Şu ya da bu ülkedeki proletaryanın bize yardım edeceği ana dek, verili koşullarda Sovyet iktidarını nasıl elimizde tutabilir ve koruyabiliriz?" Hazırladığı taslağı kuşkusuz Lenin'le bir çok kez gözden geçirmiş olan sözcünün düşüncesi, Bolşevizmin geleneği ile çelişki halindeyse, neden kongre bunu protesto etmedi? Nasıl oldu da tek bir delege bile Kamenev'in devrimin temel sorunu konusunda Bolşevizmin görüşleri ile "hiçbir ortak noktası olmayan" görüşler geliştirdiğine dikkat çekmedi? Nasıl oldu da tüm parti içinde hiç kimse bu sapmayı fark etmedi?

Stalin şöyle diyor: "Lenin'e göre, devrim kendi gücünü öncelikle bizzat Rusya'nın işçileri ve köylüleri arasında bulur. Trotskiy gerekli güçlerin yalnızca proletaryanın dünya devrimi arenasında bulabileceğini savunur." Pek çok başka durumda da olduğu gibi, bu uydurulmuş karşıtlığa Lenin önceden yanıtını vermiştir: 14 Mayıs 1918'de Merkez Yürütme Komitesinin bir toplantısında şöyle der: "Uluslararası proletaryanın diğer bölükleriyle karşılaştırıldığında Rus işçi sınıfının zayıflığını bir an bile unutmamak ve unutmayacağız... Ama müttefikimiz, uluslararası proletarya gelene dek görevimizin başında kalmalıyız." Ekim devriminin üçüncü yıldönümünde Lenin bunu bir kez daha doğrular: "Oyunumuzu her zaman uluslararası devrim üzerine kurdük ve bunda koşulsuz olarak haklıydık... Tek bir ülkede sosyalist bir devrim gibi bir görevi tamamlamanın olanaksız olduğu gerçeğini her zaman vurguladık." 1921 yılının Şubat ayında, dikiş işçilerinin bir kongresinde Lenin şöyle der: "Zaferimizin başlıca görevinin ve temel koşulunun, devrimin en azından, daha gelişmiş bir çok ülkeye yayılması olduğunu işçilere her zaman ve tekrar tekrar belirttik." Hayır. Lenin dünya arenasında güçler bulmak konusundaki inatçı isteğiyle çok fazla zan altına girmiştir: onu temize çıkaramazsınız!

Nasıl Trotskiy Lenin'le karşıtlık içine yerleştirildiyse, Lenin de Marx'la karşıtlık içine yerleştirilmiştir ve aynı temeller üzerinde. Marx proleter devriminin Fransa'da başlayacağını ama ancak İngiltere'de tamamlanabileceğini varsaydıysa, bu, Stalin tarafından Marx'ın henüz eşitsiz gelişme yasasını bilmemesiyle açıklanmaktadır. Aslında, devrimci inisiyatif ülkesini, sosyalizmin tamamlandığı ülke ile karşıtlık içinde ele alan Marksist öngörü, tamamen eşitsiz

Devrimci Marksizm

gelişme yasasına dayanıyordu. Her halükârda, önemli sorunlarda ketumluğa hiç düşmeyen Lenin'in kendisi, Marx ve Engels'le devrimin uluslararası karakteri konusundaki anlaşmazlığını hiçbir zaman ve hiçbir yerde kaydetmiş değildir. Tam tersine! Eğer "olaylar Marx ve Engels'in beklediğinden başka bir biçimde geliştirse" diyor Lenin Sovyetlerin Üçüncü Kongre'sinde, bu yalnızca ülkelere tarihsel bakımdan sıraya dizilişleri bakımından böyledir. Olayların seyri Rus proletaryasına "uluslararası toplumsal devrimin onurlu öncüsü rolünü vermiştir ve artık devrimin gelişmesinin nasıl ilerleyeceğini görüyoruz. Ruslar başlattılar – Almanlar, Fransızlar, İngilizler sürdürecekler ve sosyalizm kazanacak."

Bir de devletin prestiji açısından bir nasihat işitiyoruz. Stalin'e göre ulusal sosyalizm teorisinin reddi "ülkemizin yüceliğini yitirmesine yol açar." Bir Marksistin kulağına dayanılmaz gelen bu konuşma tarzının kendisi, Bolşevik gelenekle ne denli derin bir kopuş olduğunu ortaya koyuyor. Lenin'i ürküten "yüceliğin yitirilmesi" değil, ulusal bağnazlıktı. 1918 Nisan'ında Moskova Sovyetinin bir toplantısında şöyle diyordu: "Biz işçi sınıfının, diğerlerinden daha iyi olduğu için değil, tam da dünyadaki en geri ülkelerden biri olduğu için öne fırlayan devrimci bölüklerinden biriyiz...Ancak tüm diğer ülkelerin işçileriyle, bütün dünya işçileriyle birlikte tam zafere ulaşabileceğiz."

Kendi kendini soğukkanlı bir tarzda değerlendirme çağrısı Lenin'in konuşmalarında sürekli tekrarlanan bir motif haline gelir. 4 Haziran 1918'de şöyle der: "Rus devrimi...Rus proletaryasının özel meziyetlerinin değil, tarihsel olayların...seyrinin sonucudur ve bu ülkenin proletaryası tarihin iradesiyle geçici olarak ön plana çıkarılmış ve bir süre için dünya devriminin öncüsü haline getirilmiştir." Lenin, 23 Temmuz 1918'de Fabrika Komitelerinin bir konferansı sırasında şöyle diyordu: "Dünya işçi hareketi içinde Rus proletaryası tarafından işgal edilen önde gelen rol, ülkenin sinai gelişmesiyle değil, tam tersine, Rusya'nın geriliğiyle açıklanabilir...Rus proletaryası, zaferinin temel öncülünün ve zorunlu koşulunun, bütün dünya işçilerinin ya da kapitalist ilişkilerin gelişmiş olduğu birkaç ülkenin işçilerinin birleşik eylemi olduğunun tamamen farkındadır." Ekim devrimine yalnızca Rusya'nın geriliği neden olmadı ve Lenin bunu iyi biliyordu. Ama, çubuğu düzeltmek için bilinçli olarak gereğinden fazla büküyordu.

Halk Ekonomisi Konseylerinin –özellikle sosyalizmi inşa etmek amacıyla oluşturulan organlar- bir kongresinde, 26 Mayıs 1918'de Lenin şunları söylüyordu: "Rusya'dan çok daha az geri bile olsa, tek bir ülkede, tek başımıza, kendi gücümüzle sosyalist devrimi başarıya ulaştıramayacağımız gerçeğine gözlerimizi kapatmıyoruz." Ve burada, bürokratik darkafalılığın gelecekteki sesini önceden duyarak şu açıklamayı yaptı: "Bu bir damla kötümserliğe bile neden olamaz, çünkü önümüze koyduğumuz görev, dünya ölçeğinde tarihsel bir görevin zorluğunu taşır."

8 Kasım'da, Sovyetlerin Altıncı Kongresi'nde şunları söylüyordu: "Sosyalist devrimin tam zaferi tek bir ülke için düşünülemez, Rusya'nın aralarında

sayılamayacağı gelişmiş ülkelerin en azından birkaçının en etkin işbirliğini gerektirir...” Lenin yalnızca Rusya’nın kendi sosyalizmini kurma diye bir hakkı yadsımakla kalmıyor, sosyalizmin diğer ülkeler tarafından inşasında da Rusya’ya ikincil bir rol veriyor. Ülkemizin “yüceliğini yitirmesi”ne nasıl da canice yol açan sözler!

1919 Mart’ında Partinin bir kongresinde, Lenin fazla bulutlarda gezinenleri azarlıyordu: “Proletarya ile köylülük arasında özel bir ilişkinin bulunduğu bir ülkede kapitalizmin yıkılmasının ilk adımlarını atmak konusunda pratik bir deneyim yaşıyoruz. Daha fazlasını değil. Eğer kurbağa gibi şişinip kendimizi önemsemeye başlarsak, bütün dünya önünde gülünç duruma düşeriz. Yalnızca kendini beğenmişler olup çıkarız.” Bu sözlerden alınan kimse olacak mıdır? 19 Mayıs 1921’de Lenin şöyle der: “Devrimin, daha gelişmiş ülkelerin tümünü ya da en azından birkaçını kapsamadan nihai biçimde zafer kazanamayacağını, Bolşeviklerden herhangi biri, herhangi bir zamanda yadsıdı mı?” 1920 Kasım’ında, Partinin Moskova’da yapılan bir taşra konferansında, Lenin dinleyicilerine bir kez daha Bolşeviklerin, “yalnızca Rusya’nın güçleriyle tüm dünyayı değiştirmeyi” ne vaad ettiklerini ne de hayal ettiklerini anımsatır. “...Hiç bir zaman bu kadar deli olmadık ama devrimimizin, tüm ülkelerin işçileri tarafından desteklendiği zaman zafer kazanacağını her zaman söyledik.”

1922 başlarında, Lenin şöyle yazar: “Sosyalist bir ekonominin temelini bile tamamlamış değiliz. Bu temel hâlâ, ölmekte olan kapitalizmin düşman güçleri tarafından geriletebilir. Bunu iyice fark etmeli ve açıkça kabul etmeliyiz. Çünkü, özellikle yüksek yerlerde, yanılısamalardan ve baş dönmesinden daha tehlikeli bir şey olamaz. Ve bu acı gerçeği tanımakta, kesinlikle ‘korkunç’ olan, cesaretimizin çok az da olsa kırılmasına meşru bir neden sağlayabilecek hiçbir şey yoktur; çünkü biz, Marksizmin ABC’si olan bir doğruyu, sosyalizmin zaferi için birkaç gelişmiş ülkedeki işçilerin bileşik çabalarının zorunlu olduğunu, her zaman öğrettik ve yineledik.”

İki yıldan biraz fazla bir süre sonra, Stalin bu temel sorun bağlamında Marksizmin terk edilmesini isteyecektir. Üstelik hangi gerekçeye dayanarak? Marx’ın, evrimin eşitsizliği konusunda –yani, doğa ve toplum diyalektiğinin en temel yasası konusunda- bilgi sahibi olmadığı gerekçesiyle. İyi ama, Stalin tarafından, emperyalizm deneyimi sayesinde bu eşitsizlik yasasını ‘keşfeden’ ilk kişi olduğu ileri sürülen, bununla birlikte, “Marksizmin ABC’si olan bu doğru”ya inatla sarılan Lenin için ne demeli? Bu konuda herhangi bir açıklama bulma çabası boşuna olur.

Komünist Enternasyonal’in iddianamesine ve hükmüne göre, “Trotskizm, devrimimizin özünde kendi içinde ve kendi başına (!) sosyalist olmadığı, Ekim Devrimi’nin yalnızca Batı’daki devrimin sinyali, itici gücü ve başlangıç noktası olduğu önermesinden türemiştir ve türemeye devam etmektedir.” Burada milliyetçi yozlaşma, kendini arı skolastikliğin ardına gizlemektedir. Ekim Devrimi ‘ken-

di içinde ve kendi başına' mevcut değildir. Avrupa'nın kendinden önceki tarihi olmasaydı devrim olanaksız olurdu ve Avrupa ve tüm dünyada devamı olmazsa geleceği umutsuzdur. "Rus devrimi, uluslararası devrim zincirinde yalnızca bir halkadır" (Lenin). Bu devrimin gücü, tam da epigonların "yüceliğin yitirilmesi" olarak gördükleri yerde yatmaktadır. Tam da ve yalnızca, kendine yeterli bir bütün değil, bir 'sinval', 'itici güç', 'başlangıç noktası', 'halka' olduğu için –tam da bu nedenle sosyalist bir karakter kazanmaktadır.

Lenin Ocak 1918'de Sovyetlerin Üçüncü Kongresi'nde şöyle diyordu: "Kuşkusuz, sosyalizmin tek bir ülkede nihai zaferi olanaksızdır ama olanaklı olan başka bir şey vardır: Yaşayan bir örnek, bir ülkede işe bir yerlerden başlanması – tüm ülkelerdeki çalışan kitleleri alevlendirecek olan budur". Temmuz'da Merkez Yürütme Komitesi'nin bir toplantısında: "Şu anda bizim görevimiz ... toplumsal devrimin büyüyen yangınına mümkün olduğu kadar çok kıvılcım saçabilmesi için, bu sosyalizm meşalesini ... sınıksız tutmaktır". Bir ay sonra bir işçi toplantısında: "Devrim (Avrupa'da) geliyor ... ve orada başlayana dek Sovyet iktidarını ayakta tutmalıyız. Hatalarımız Batı proletaryasına ders olmalıdır." Birkaç gün sonra eğitim işçilerinin bir kongresinde: "Rus devrimi yalnızca bir örnek, bir dizi devrime giden bir ilk adımdır." 1919 yılının Mart ayında Parti'nin bir kongresinde: "Rus devrimi, özünde ... dünya ölçeğinde proleter devriminin bir provasıydı." "Kendi içinde ve kendi başına" bir devrim değil, bir meşale, bir ders, yalnızca bir örnek, yalnızca bir ilk adım, yalnızca bir halka! Bağımsız bir performans değil, yalnızca bir genel prova! Ne inatçı ve amansız bir "yüceliğin yitirilmesi"!

Ama Lenin bu noktada bile durmaz; 8 Kasım 1918'de "eğer aniden yok olup gidiverseydik ... hatalarımızı gizlemeden, kaderin bize tanıdığı süreyi tamamen dünya sosyalist devrimi için kullandığımızı söylemeye hakkımız olurdu" der. Bütün bunlar, hem düşünme yöntemi hem de politik psikoloji bakımından, kendilerini dünyanın ebedi göbeği sanan epigonların dar kafalı kendini beğenmişliklerinden ne kadar da uzak.

Temel bir sorun konusunda söylenen bir yalan, eğer politik çıkar sizi ona sarılmaya zorluyorsa, kendisine bağlı sayısız hataya yol açar ve giderek düşüncenizi revize eder. 1926 yılında, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin bir genel toplantısında "Partimizin işçi sınıfını aldatmaya hakkı yoktur" der Stalin, "ülkemizde sosyalizmin inşası olanağına dair bir güven eksikliğinin, iktidardan vazgeçilmesine ve partimizin yöneten bir parti olma konumundan bir muhalefet partisi konumuna geçmesine yol açacağını açıkça söylemelidir." Komünist Enternasyonal, çözümlenmesinde bu görüşü yücelterek yasalaştırdı: "Bu olanağın (yalıtılmış bir ülkede sosyalist toplum olanağı) muhalefet tarafından reddi, Rusya'da bir sosyalist devrimin öncüllerinin reddinden başka bir şey değildir". Söz konusu "öncüller", dünya ekonomisinin genel durumu, emperyalizmin iç çelişkileri ya da Rusya'da sınıfların karşılıklı ilişkileri değil, yalıtılmış bir ülkede sosyalizmi gerçekleştirme olanağı konusunda önceden verilmiş bir güvencedir!

Epigonların 1926 sonbaharında geliştirdikleri bu teleolojik argümana, 1905 ilkbaharında Menşeviklere yanıt verdiğimiz düşüncelerin aynısıyla karşılık verebiliriz: “Sınıf mücadelesinin nesnel gelişmesi proletaryayı devrimin belirli bir anında, bir kez şu alternatifle karşı karşıya bıraktığında – ya devlet iktidarının hak ve görevlerini üstlenin ya da sınıf pozisyonunuzdan vazgeçin – Sosyal Demokrasi, devlet iktidarının fethini gündemine alacaktır. Böyle yapmakla, hiç de daha derin nitelikteki gelişme süreçlerini, üretimin büyümesi ve yoğunlaşması süreçlerini yadsımış olmaz. Ama şunları söyler: Son çözümlemede ekonomik gelişmenin seyrine dayanan sınıf mücadelesinin mantığı, burjuvazi ekonomik misyonunu tamamlamadan önce proletaryayı diktatörlüğe doğru zorlarsa ... bu, tarihin proletaryaya güçlük bakımından devasa bir görev yüklediği anlamına gelir. Belki de proletarya mücadele içinde tükenecek ve üstlendiği yükün altında ezilecektir – belki. Ama sınıfsal yozlaşmadan ve tüm ülkeyi barbarlığa sürüklemekten korktuğu için bu görevleri reddetmesi olanaksızdır.” Şu anda buna ekleyeceğimiz bir şey yok.

1918 Mayısında Lenin şunları yazıyordu: “Ekonomik ve politik güçlerimizin birbirine tekabül etmediği bir kez tanındığında, bundan iktidarı almamamız gerektiği ‘sonucunun çıkacağını’ söylemek onarılamaz bir hata olur ... Ancak ‘camdan bir fanus içinde yaşayanlar’, ne doğanın ne de toplumun evriminde asla bir ‘tekabül ilişkisi’ olmayacağını, olamayacağını; tamamlanmış bir sosyalizmin ancak bir dizi girişim – tek başına ele alındığında her biri tek yanlı olacak ve tekabül ilişkisinin eksikliğini duyacak olan girişimler – yoluyla, tüm ülkelerin proleterlerinin devrimci işbirliğiyle yaratılabileceğini unutarak, böyle bir akıl yürütmeye bulunabilirler. “Uluslararası devrimin önündeki zorluklar, edilgen bir biçimde uyum sağlama, iktidardan vazgeçme ya da evrensel ayaklanmayı ulusal olarak gözleyip bekleme yoluyla değil, canlı eylem yoluyla, çelişkileri alt ederek, mücadelenin dinamiği ve çapının genişletilmesi yoluyla yenilecektir.

Epigonların tarihsel felsefeleri ciddiye alınacak olursa, Bolşevikler Ekim’in öngününde hem bir alay düşman karşısında ayakta kalabileceklerini, hem de askeri komünizmden NEP’e geçeceklerini önceden biliyor olmalıydılar; tabii ihtiyaç durumunda kendi ulusal sosyalizmlerini inşa edeceklerini de. Özetle, iktidarı ele geçirmeden önce Bolşeviklerin hesaplarını incelemiş olmaları ve bakiyenin pozitif olduğuna emin olmaları gerekmektedir. Gerçekte olanlar, bu imkansız karikatürdekiyle pek az benzerlik taşımaktadır.

1919 Mart’ında Parti kongresine sunduğu bir raporda Lenin şöyle demektedir: “Sık sık yolumuzu el yordamıyla bulmak zorunda kalıyoruz; geride bıraktıklarımıza bir göz atmaya kalktığımız zaman bu olgu daha da açık bir hale geliyor. Ama 1917 yılının 10 Ekim günü iktidarın alınması konusunda karar verirken bile, bu bizde en ufak bir ürkekliğe neden olmadı. Trotskiy Yoldaş’ın deneyimiyle, deney yapmanın – deneme yapmanın – bize bağlı olduğundan kuşumuz yoktu. Dünyada daha önce hiç kimsenin üstlenmediği ölçekte bir işi üstlendik.”

Devrimci Marksizm

Lenin konuşmasını şöyle sürdürdü: “Sonuna dek nasıl götüreceğini önceden bilecek kim devasa bir devrim yapabilmıştır? Böyle bir bilgi nereden edinilebilirdi? Kitaplardan değil. Böyle kitaplar yoktur. Kararımız ancak kitlelerin deneyiminden doğabilirdi.”

Bolşevikler, Rusya'nın sosyalist toplumu yaratabileceğine ilişkin herhangi bir güvence aramadılar. Buna gereksinimleri yoktu. Bunun onlara bir yararı yoktu. Bu, Marksizm okulunda öğrendikleri her şeyle çelişki içindeydi. Lenin Kautsky'ye karşı şöyle yazıyordu: “Bolşeviklerin taktikleri yalnızca uluslararası taktiklerdi çünkü aşağılık bir dünya devrimi korkusuna, dünya devrimi karşısında sığ kafalı bir güvensizliğe dayanmıyorlardı...”

Bolşevikler “tüm ülkelerde devrimin gelişmesine, desteklenmesine, teşvik edilmesine, tek bir ülkede mümkün olabilecek azami ölçüde katkıda bulundular”. Böyle bir taktikle önceden yanılmaz bir ilerleme hattı çizmek olanaksızdı ve ulusal bir zaferi güvence altına almak daha da az olanaklıydı. Ama Bolşevikler, savaşta olduğu gibi devrimde de tehlikenin ayrılmaz bir öge olduğunu biliyorlardı. Tehlikeyi gözleri açık karşılamak üzere yola çıktılar.

Burjuvazinin, çıkarları uğruna cesaretle savaş riskine girmesini dünya proletaryasının önüne bir örnek ve sitem konusu olarak çıkaran Lenin, “kolay bir zafer güvencesi olmadan mücadeleye başlamaktan korkan” sosyalistleri nefretle damgalıyordu. “...uluslararası sosyalizmin bu yaltakçıları, burjuva ahlakının böyle düşünen uşakları, üç kez aşağılanmayı hak ediyorlar. Bilindiği gibi, Lenin öfkeden boğulur gibi olurken durup hangi sözcükleri seçeceğini düşünmezdi.

Stalin şu soruyu sorup duruyor: “Ama uluslararası devrim gecikecek olursa ne yapacağız? Devrimimizin önünde herhangi bir umut ışığı var mı? Trotskiy hiç ışık yakmıyor.” Epigonlar Rus proletaryası için tarihsel ayrıcalıklar talep ediyor: İnsanlığın geri kalanına ne olduğundan bağımsız olarak, sosyalizme doğru kesin-tisiz bir hareket için uzanan bir yol yatağı. Ne yazık ki tarih böyle bir yol yatağı hazırlamış değildir. Lenin Partinin yedinci kongresinde şöyle der: “Olaylara dünya ölçeğinde tarihsel bir açıdan bakılacak olursa, tek başına kalması durumunda devrimimizin nihai zaferinin... umutsuz olduğu konusunda en ufak bir kuşkuyla yer yoktur.”

Ama bu durumda bile devrimimiz meyve vermemiş olmayacaktır. Lenin 1919 Mayısındaki bir öğretmenler kongresinde şöyle der: “Emperyalistler Bolşevik iktidarını yarım yıkacak bile olsalar, iktidarı almış olmaktan bir an bile pişmanlık duymayacağız. Ve sınıf bilincine sahip işçilerden bir teki bile... buna pişman olmayacak, her şeye karşın devrimimizin kazandığından kuşku duymayacaktır”. Çünkü Lenin zaferi ancak, mücadeledeki gelişmelerin uluslararası bir ardarda gelişi terimleriyle düşünmüştür: “Yeni toplum ancak şu ya da bu sosyalist ülkeyi yaratmak üzere başlatılan birbirinden farklı bir dizi tamamlanmamış, somut girişim dolayısıyla canlı bir beden kazanabilecek olan bir soyutlamadır”. ‘Sosyalist ülke’ ile ‘yeni toplum’ arasındaki bu keskin ayrım ve bir anlamda

karşıtlık, epigon literatürünün Lenin'in metinleri üzerinde yaptığı sayısız suistimal konusunda anahtar sunmaktadır.

Lenin, iktidarın ele geçirilmesinin üzerinden geçen beş yılın sonunda, Bolşevik stratejinin anlamını en yalın biçimde anlatmıştır. "O tarihte uluslararası devrimi başlattığımızda, bunu uluslararası devrimin gelişmesinden önce davranabileceğimiz inancıyla değil, ama tüm bir koşullar dizisi bizi devrimi başlatmaya zorladığı için yaptık. Düşüncemiz şuydu: Ya uluslararası devrim yardımımıza gelecekti, ki bu durumda zaferimiz tamamen güvence altındaydı, ya da yenilgi durumunda yine de devrim davasına hizmet ettiğimiz ve deneyimimizin diğer devrimlere yardımcı olacağı bilinciyle, mütevazı devrimci görevimizi yerine getirecektik. Uluslararası dünya devriminin desteği olmaksızın proleter iktidar devirmesinin zaferinin olanaksız olduğu bizim için açıktı. Devrimden önce bile ve sonrasında da aynı biçimde düşüncemiz şuydu: Başka ülkelerde, kapitalizmin daha gelişmiş olduğu ülkelerde hemen ya da her halükârda çok kısa bir süre içinde bir devrim başlayacak – aksi takdirde yok olmak zorunda kalacağız. Bu bilince karşın yalnız kendimiz için değil, uluslararası devrim için çalıştığımızı bildiğimizden Sovyet sistemini her koşulda ve ne pahasına olursa olsun korumak için elimizden geleni gelen her şeyi yaptık. Bunu biliyorduk, bu inancı Ekim Devrimi'nden önce de aynen devrimin hemen sonrasında ve Brest Litovsk barış anlaşması sırasında olduğu gibi sık sık ifade ettik. Ve bu genel olarak doğrudu." Tarihler değişmiş, olaylar pek çok bakımdan beklenmedik biçimler altında gelişmiş, ama temel yöneliş değişmeden kalmış.

Bu sözcüklere eklenecek ne olabilir? "Uluslararası devrimi... başlattık." Eğer Batı'da devrim "hemen ya da her halükârda çok kısa bir süre içinde" başlamazsa – diye varsayıyorlardı Bolşevikler – "yok olmak zorunda kalacağız." Ama böyle bir durumda bile, iktidarın ele geçirilmesi haklı olacaktır: Felakete uğrayanların deneyiminden başkaları bir şeyler öğreneceklerdir. "Yalnızca kendimiz için değil, uluslararası devrim için çalışıyoruz." Lenin baştan sona enternasyonalizmle dolu olan bu düşünceleri Komünist Enternasyonal'e sunuyordu. Ona karşı çıkan kimse oldu mu? Hiç kimse ulusal bir sosyalist toplum olanağı konusunda en ufak bir düşünce ileri sürdü mü? Hiç kimse böyle bir şey yapmadı. Tek bir sözcük bile edilmedi!

Beş yıl sonra, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin Yedinci Plenumu'nda Stalin, bu düşüncelerin tam karşıtı düşünceler geliştirdi. Bunların neler olduğunu biliyoruz: Eğer "tek ülkede sosyalizmin inşası olanağına güven" duyulmuyorsa, o zaman partinin iktidardaki bir parti konumundan, bir muhalefet partisi konumuna... geçmesi gerekir. İktidarı almadan önce, başarıya dair önsel bir güvencemiz olmalıdır: Bu güvenceyi yalnızca ulusal koşullarda aramak gerekir; köylü Rusya'da sosyalizmin inşası olanağına güvenimiz olmalıdır; o zaman dünya proletaryasına güven duymadan pek güzel ilerleyebiliriz. Bir akıl yürütme zincirinin tüm bu halkaları, Bolşevizm geleneğinin yüzünde bir tokat gibi

Devrimci Marksizm

patlamaktadır.

Stalin okulu geçmişten kopuşunu gizlemek için Lenin'in bu işe en az elverişli görünen bazı satırlarını kullanmayı deniyor. *Avrupa Birleşik Devletleri* üzerine 1915 yılında yazılan bir metinde, yalıtılmış her ülkede işçi sınıfının iktidarı kazanması ve diğerlerini beklemeden sosyalist inşayı başlatması gerektiği geçerken söylenmiştir. Eğer bu tartışılmaz satırların ardında ulusal bir sosyalist toplum düşüncesi gizleniyorsa, nasıl olmuştur da Lenin sonraki yıllarda bunu tamamen unutmuş, her adımda bu düşünceyle çelişkiye düşmüştür? Ama dolaysız açıklamalar dururken dolambaçlı imalara başvurmanın yararı yok. Aynı yıl içinde, 1915'te Lenin tarafından taslağı hazırlanan program tezleri sorunun yanıtını açıkça ve doğrudan vermektedir: "Rus proletaryasının görevi, Rusya'daki burjuva demokratik devrimi Avrupa'da sosyalist devrim ateşini tutuşturmak üzere sonuna dek götürmektir. Bu ikinci görev artık birinciye son derece yaklaşmıştır, ama yine de özel ve ikinci bir görev olarak kalmaktadır çünkü bu Rus proletaryasının farklı sınıflarla işbirliği yapmasıyla ilgili bir sorundur. Birinci görevde işbirliği Rusya'nın küçük burjuva köylülüğüyle yapılacaktır, ikinci görevde ise diğer ülkelerin proletaryasıyla." Lenin'in bundan daha açık olması istenemezdi.

Lenin'den alıntı yapmak konusundaki ikinci girişimin de daha iyi bir dayanağı yoktur. Kooperatifçilik konusundaki bitmemiş metninde Sovyet Cumhuriyeti'nin yeni devrimler olmaksızın sosyalizme geçişi başarmak için "gerekli ve yeterli olan her şeye" sahip olduğu söylenir. Metinden de son derece açık bir biçimde anlaşılacağı gibi, burada söz konusu olan sosyalizmin politik ve yasal öncüleridir. Yazar, üretime ilişkin ve kültürel öncüllerin elverişsiz olduğunu okurlara anımsatmayı unutmaz. Genel olarak Lenin bu düşünceyi pek çok kez yenilemiştir. "Politik öncüllerine sahip olduğumuz halde sosyalizme doğrudan geçiş yapabilecek uygarlıktan...yoksunuz" diye yazar aynı döneme, 1923 başlarına ait bir metninde. Diğerlerinde olduğu gibi bu durumda da Lenin, Batı proletaryasının sosyalizme Rus proletaryası ile birlikte ve onun önünde geleceği varsayımından hareket eder. Kooperatifçilik konusundaki metin, Sovyet Cumhuriyeti'nin antagonistik ve devrimci gelişme süreci boyunca sosyalist dünya toplumu içindeki yerini almak yerine, uyumlu bir biçimde ve reformist önlemlerle kendi ulusal sosyalizmini yaratabileceği yolunda en ufak bir ipucu taşımaz. Komünist Enternasyonal program metnine dahi sokulmuş olan bu iki alıntı da uzun süre önce *Program Eleştirisi* başlıklı metnimizde açıklandı ve karşıtlarımız bir kez bile çarpıtma ve hatalarını savunma girişiminde bulunmadılar. Böyle bir girişim son derece umutsuz olurdu.

1923 Mart'ında – yaratıcı çalışmasının son döneminde – Lenin şunları yazıyordu: "Şu anda önümüzde duran... sorun şudur: Batı Avrupalı kapitalist ülkeler sosyalizme yönelik gelişmelerini tamamlayana dek küçük, küçücük köylü üretimimizle, bu yıkıntı halindeki durumumuzla ayakta kalmayı başaracak mıyız?" Bir kez daha görüyoruz: Tarihler değişiyor, olayların örgüsü değişiyor,

ama politikanın uluslararası temeli sarsılmadan kalıyor. Uluslararası devrime duyulan bu inanç – Stalin’e göre ‘Rus devriminin iç güçlerine güvensizlik’ – bu büyük enternasyonalisti mezarına dek izledi. Ancak Lenin’i bir mozolenin altına tuktuktan sonradır ki epigonlar onun görüşlerini millileştirebilmişlerdir.

Dünya ölçeğinde iş bölümünden, farklı ülkelerin gelişmelerinin eşitsizliğinden, bunların karşılıklı bağımlılıklarından, çeşitli ülkelerdeki kültürün farklı yönlerinin eşitsizliğinden, çağdaş üretici güçlerin dinamiğinden çıkan sonuç, sosyalist yapının ancak bir ekonomik spiral sistemiyle, ancak tek bir ülkenin iç uyumsuzluklarının tüm bir ülkeler grubu içinde ele alınmasıyla, ancak farklı ülkeler arasında karşılıklı hizmetle ve bunların sanayi ve kültürlerinin farklı dallarının karşılıklı bütünleşmesiyle – yani son çözümlemede ancak dünya arenasında – inşa edilebileceğidir.

Partinin 1903’te kabul edilen eski programı şu sözcüklerle başlar: “Mübadelenin gelişmesi uygar dünyanın halkları arasında öylesine sıkı bağlar oluşturmuştur ki, proletaryanın büyük kurtuluş hareketi uluslararası bir harekete dönüşmelidir ve uzun süreden beri dönüşmektedir...” Proletaryanın yaklaşan toplumsal devrime hazırlanması, “uluslararası sosyal demokrasinin” görevi olarak tanımlanır. Bununla birlikte, “ortak nihai hedeflerine giden yolda... farklı ülkelerin sosyal demokratları önlerine farklı acil görevler koymak zorundadırlar.” Rusya’da çarlığın devrilmesi böyle bir görevdir. Böylece demokratik devrim önceden, uluslararası sosyalist devrim yolunda ulusal bir adım olarak değerlendirilir.

Parti tarafından iktidarın ele geçirilmesinden sonra kabul edilen programımızın gerisinde de aynı anlayış yatar. Yedinci Kongrede bu programın taslağına ilişkin bir ön tartışma sırasında, Milyutin Lenin’in çözümlemesine editöryal bir düzeltme yapılmasını önerdi: “toplumsal devrim çağı artık başladı” denilen yere ‘uluslararası sosyalist devrim’ sözcüklerinin eklenmesini öneriyorum... Bunu tartışmanın gereksiz olduğunu düşünüyorum... Toplumsal devrimimiz ancak uluslararası bir devrim olarak başarıya ulaşabilir. Devrimimiz çevre ülkelerdeki burjuva yapıyı kendi haline bırakarak zafere ulaşamaz... Yanlış anlaşılmalara önlemek için bunun eklenmesini öneriyorum.” Başkan Sverdlov: “Yoldaş Lenin bu düzeltmeyi kabul ediyor, dolayısıyla oylamaya gerek yok.” Parlamenter tekniğin basit bir epizodu (“tartışmak gereksiz” ve “oylamaya gerek yok”) Epigonların çarpıtılmış tarih yazımını belki de en özenli araştırmalardan daha ikna edici bir biçimde çürütüyor! Milyutin’in kendisinin, aynen yukarıda alıntı yaptığımız Skvortzov-Stepanov ve yüzlerce, binlerce benzeri gibi çok kısa bir süre sonra kendi görüşlerini “Trotskizm” adı altında mahkûm etmiş olması gerçekleri değiştirmez. Büyük tarihsel akımlar insanların belkemiğinden daha sağlamdır. Gelgitin yükselmesi tüm politik kuşakları yükseltir, geri çekilmesi ise siler süpürür. Oysa düşünceler, onları taşıyanların fiziksel ve ruhsal ölümlerinden sonra bile yaşam gücüne sahiptirler. Bir yıl sonra, Partinin yeni programını onaylayan sekizinci Kongresi’nde aynı sorun Lenin ile Podbelsky arasındaki

Devrimci Marksizm

karşılıklı sert tartışmalarla yeniden gündeme geldi. Moskova delegesi, Ekim altüst oluşuna karşın programda toplumsal devrimden söz edilirken hâlâ gelecek zaman kullanılmasını protesto etti. Lenin şöyle dedi: “Podbelsky programdaki paragraflardan birinde yaklaşan toplumsal devrimden söz edilmesine karşı çıkıyor... Argümanı açıkça tutarsızdır çünkü programımızda dünya ölçeğinde bir toplumsal devrimden söz ediyoruz.” Doğrusu Parti tarihi, Epigonların gizlenebilecekleri aydınlatılmamış tek bir köşe bile bırakmamaktadır.

1921’de kabul edilen Komünist Gençlik programında, aynı sorun özellikle popüler ve basit bir biçimde ortaya konmuştur. Paragraflardan birinde “olağanüstü doğal kaynaklara sahip olmakla birlikte, Rusya sanayi bakımından küçük burjuva nüfusun ağırlıklı olduğu geri bir ülkedir. Sosyalizme ancak, artık gelişme çağına girmiş bulunduğumuz sosyalist dünya devrimi dolayımıyla ulaşabilir.” Zamanında yalnızca Lenin ve Trotskiy’in değil, aynı zamanda Stalin’in de katılımıyla Politbüro tarafından onaylanan bu program, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi’nin yalıtılmış bir ülkede sosyalizmin kabul edilmemesini ölümcül bir günah haline getirdiği 1926 sonbaharında, tüm gücüyle varlığını sürdürüyordu.

Oysa bunu izleyen iki yıl içinde, epigonlar Lenin’in zamanındaki program belgelerini arşivlerden tırtıklamak zorunda kaldılar. Parçaların birbirine yamanmasından oluşan yeni belgelerine de Komünist Enternasyonal’in programı adını verdiler. Lenin’le birlikte oluşturulan “Rusya” programında söz konusu olan uluslararası devrimken, epigonların uluslararası programında “Rus” sosyalizminden söz edilir oldu.

Geçmişten kopuş, tam olarak ne zaman ve nasıl kendini açığa vurdu? Stalin’in biyografisinde bir dönüm noktasıyla çakıştığı için tarihsel zamanı göstermek kolay. 1924’te Nisan gibi geç bir zamanda, Lenin’in ölümünden üç ay sonra, Stalin partinin geleneksel görüşlerini mütevazı bir biçimde sergiliyordu. *Leninizmin Sorunları*’nda şöyle yazıyordu: “Tek ülkede burjuvazinin iktidarını devirmek ve proletaryanın iktidarını kurmak, sosyalizmin tam zaferini güvence altına almak anlamına gelmez. Sosyalizmin başlıca görevi – sosyalist üretimin örgütlenmesi – hâlâ önümüzde durmaktadır. Bu görev yerine getirilebilir mi? Birkaç gelişmiş ülkenin proleterlerinin birleşik çabaları olmaksızın, tek ülkede sosyalizmin nihai zaferine ulaşmak olanaklı mıdır? Hayır, değildir. Tek ülkenin çabaları burjuvaziyi devirmeye yeter – devrimimizin tarihi bize bunu söylemektedir. Oysa sosyalizmin nihai zaferi için, sosyalist üretimin örgütlenmesi için, tek bir ülkenin özellikle de Rusya gibi bir köylü ülkesinin çabaları yeterli değildir, bunun için birkaç gelişmiş ülkenin proleterlerinin çabalarına sahip olmalıyız.” Stalin bu düşüncelerin sergilenmesini “Leninist proleter devrimi teorisinin karakteristik çizgileri genel olarak bunlardır” sözleriyle bitirir.

Aynı yılın sonbaharında Trotskizmle mücadelenin etkisi altında, Rusya’nın diğerlerinden farklı olarak bir müdahaleyle engellenmediği takdirde, sosyalist

toplumu kendi güçleriyle inşa edebilecek ülkenin ta kendisi olduğu birden bire keşfedildi. Aynı yapıtın yeni baskılarından birinde Stalin şunları yazdı: “Muzaffer ülkenin proletaryası, iktidarını sağlamlaştırarak ve köylülüğün öncülüğünü eline alarak sosyalist toplumu inşa edebilir ve etmelidir.” Edebilir ve etmelidir! Yalnızca “ülkeyi müdahale karşısında güvence altına almak için...en azından birkaç ülkede...devrimin zaferi zorunludur.” Dünya proletaryasına sınır bekçisi rolünü veren bu anlayışın ilanı aynı sözcüklerle biter: “Leninist proleter devrimi teorisinin karakteristik çizgileri genel olarak bunlardır.” Stalin bir yıl içinde, sosyalizmin temel bir sorunu konusunda Lenin’e doğrudan doğruya birbirine karşı iki görüş mal etmiştir.

1927’de Merkez Komitesi’nin tam katılımlı bir toplantısında, Trotskiyi Stalin’in bu iki çelişik düşüncesi hakkında şunları söyledi: “Stalin’in bir hata yaptığını sonra da düzelttiğini söyleyebilirsiniz. Ama böyle bir konuda böyle bir hatayı nasıl yapabildi? Eğer daha 1915’te Lenin’in yalıtılmış bir ülkede sosyalizmin inşası teorisini ilan ettiği doğruysa (ki bu tamamen yanlıştır), eğer sonradan Lenin’in yalnızca bu görüşü pekiştirdiği ve geliştirdiği doğruysa (ki bu tamamen yanlıştır) o zaman sormalıyız, Lenin’in hayatta olduğu bir sırada, yaşamının son döneminde Stalin, ifadesini 1924 tarihli Stalinist alıntıda bulan bu çok önemli konuya ilişkin düşüncelyi kendi kendine nasıl uydurabilmiştir? Öyle görünüyör ki Stalin bu temel sorun bakımından her zaman bir Trotskist olmuştur ve ancak 1924’den sonra bundan vazgeçmiştir. Stalin, 1924 öncesinde tek ülkede sosyalizmin inşası konusunda bir şeyler söylediğini göstermek için kendi yazıları açısından hiç değilse bir alıntı bulabilseydi iyi olurdu. Ama bulamayacaktır.” Bu meydan okuma yanıtız kalmıştır.

Yine de Stalin’in yaptığı değişikliğin gerçek boyutlarını abartmamalıyız. Aynen savaş sorununda, geçici hükümetle ilişkimiz konusunda ya da ulusal sorunda olduğu gibi, devrimin genel perspektifleri konusunda da Stalin’in iki konumu vardır: Bağımsız, organik, her zaman ifade edilmeyen ya da en azından hiçbir zaman tamamen ifade edilmeyen bir konum ve Lenin’den ödünç alınan, koşullu, lafazanlığa dayalı diğer konum. Tek ve aynı partiye mensup iki insan arasında, hem devrim anlayışına ilişkin sorunlarda hem de politik psikoloji bakımından Stalin’le Lenin’i ayıran uçurumdan daha derin bir uçurum hayal edilemek olanaksızdır. Stalin’in oportünist karakteri, şu anda iktidarının muzaffer bir proleter devrimine dayanıyor olması gerçeği tarafından gizlenmektedir. Ama Stalin’in bağımsız konumunu 1917 Martında gördük. Tamamlanmış bir burjuva devrimini arkasına alan Stalin, partiye burjuvazinin “parçalanıp dağılmasını engelleme” – yani aslında proleter devrimine direnme – görevini biçti. Eğer proleter devrimi başarıldıysa bu Stalin’in hatası değildir. Ama tüm bürokrasiyle birlikte Stalin de tavrını gerçekleştiren oldubitti temelinde belirledi. Proletarya diktatörlüğü bir kez kurulduysa, sosyalizm de olmalıdır. Menşeviklerin Rusya’da proleter devrimine karşı argümanlarını tersine çeviren Stalin, yalıtılmış bir ülkede sosya-

Devrimci Marksizm

lizm teorisiyle kendisini uluslararası devrim karşısında barikat gerisinde tutmaya başladı. Ve hiçbir ilke sorununu enine boyuna düşünmediği için de, ona “özünde” her zaman 1924 sonbaharındaki gibi düşünüyormuş gibi gelmektedir. Ve üstelik, partide egemen olan düşünceyle hiçbir zaman çelişkiye düşmediği için, “özünde” partinin de kendisi gibi düşündüğü sanısına kapılmaktadır.

Başlangıçtaki ikame bilinçsizdi. Söz konusu olan tahrifat değil, ideolojik safra atma idi. Ama milli sosyalizm doktrini iyi silahlanmış bir eleştiriyile karşılaştıkça, aygıt açısından örgütlü ve ağırlıklı olarak cerrahi bir müdahale gereği doğdu. Milli sosyalizm teorisi o zaman fetvayla buyruldu. Bu teori, karşıtlıklar yöntemiyle – kabul etmeyenlerin tutuklanması yoluyla – kanıtlandı. Aynı anda parti geçmişinin sistematik olarak yeniden biçimlendirilmesi dönemi de açıldı. Partinin geçmişi bir palimpsest’e döndürüldü. Parşömenlerin imhası - üstelik durmadan artan bir öfkeyle- sürmektedir.

Bununla birlikte belirleyici etken, baskılar veya tahrifatlar değildi. Bürokrasinin durumuna ve çıkarlarına tekabül eden yeni görüşlerin zaferi, – geçici ama son derece güçlü – nesnel koşullara dayanıyordu. Sovyet Cumhuriyeti’nin önünde, hem iç hem de dış politika alanında devrim öncesinde hiç kimsenin düşünemeyeceği kadar önemli bir rol oynama olanağı açıldı. Yalıtılmış işçi devleti bir alay düşman arasında ayakta durmakla kalmayıp, ekonomik bakımdan da kalkındı. Bu önemli olgu, henüz tarihsel olarak düşünmeyi – yani karşılaştırmayı ve öngörmeyi – öğrenmemiş olan genç kuşakların toplumsal düşüncesini oluşturdu.

Avrupa burjuvazisi, son savaşta bir yenisini kolaylıkla göze alamayacağı kadar zarar gördü. Devrimci sonuçlara yol açma korkusu, şu ana dek askeri müdahale planlarını felçleştirdi. Ama korku etkeni istikrarsız bir etkendir. Devrim tehdidi şu ana kadar devrimin kendisinin yerine geçmemiştir. Uzun süre gerçekleşmeden kalan bir tehlike etkisini yitirir. Aynı zamanda işçi devleti ile dünya emperyalizmi arasındaki uzlaşmaz karşıtlık da su yüzüne çıkmaktadır. Son olaylar öylesine etkileyici olmuştur ki, sosyalist yapının tamamlanmasına dek dünya burjuvazisinin “tarafsızlaştırılması” umudu, şu anki yönetici grup tarafından terk edilmiştir; hatta bir dereceye kadar karşıtına bile dönüştürülmüştür.

Bu barış yılları boyunca elde edilen sınaî başarılar, planlı bir ekonominin benzersiz avantajlarının yok edilemez bir kanıtıdır. Bu olgu devrimin uluslararası karakteriyle hiçbir biçimde çelişmez: Sosyalizmin öğeleri ve destek noktaları tek tek ülkelerde hazırlanmamış olsaydı, sosyalizm dünya arenasında gerçekleşemezdi. Ulusal sosyalizm teorisinin düşmanlarının aynı zamanda sanayileşmenin, planlama ilkesinin, Beş Yıllık Plan’ın ve kolektifleştirmenin taraftarları olmaları tesadüf değildir. Rakovskiy ve onunla birlikte binlerce başka Bolşevik, cesur bir sınaî inisiyatif için mücadelelerini yıllarca süren sürgün ve hapisle ödemektedirler. Ama öte yandan, onlar da elde edilen sonuçların abartılmasına, ulusal rehavete ilk karşı çıkanlar oldular. Öte yandan, eskiden geri kalmış Rusya’nın

proletaryasının iktidarı fethedemeyeceğini düşünen ve iktidarın fethinden sonra da, geniş çaplı bir sanayileşme ve kolektifleştirme olanağını yadsıyan güvensiz ve dar görüşlü “pratik adamlar” sonradan tam karşıt konumu benimsediler. Tarihsel bir perspektifi çarpım tablosuyla ikame ederek, kendi beklentilerine karşın elde edilen başarıları basit bir biçimde tüm bir Beş Yıllık Planlar dizisiyle çarptılar. İşte yalıtılmış bir ülkede sosyalizm teorisi budur.

Aslında bugünkü Sovyet ekonomisinin büyümesi çelişkili bir süreç olarak kalmaya devam etmektedir. İşçi devletini güçlendiren ekonomik başarılar hiç de otomatik olarak uyumlu bir toplumun yaratılmasına yol açmazlar. Tam tersine, yalıtılmış bir sosyalist yapının çelişkilerinin daha yüksek bir düzeyde keskinleşmesini hazırlamaktadırlar. Kırsal Rusya, eskiden olduğu gibi, kentli Avrupa ile karşılıklı bir sanayi planına gereksinmektedir. Dünya ölçeğinde işbölümü, yalıtılmış bir ülkede proletarya diktatörlüğüne üstün gelmekte ve önündeki yolu zorunlu olarak dikte etmektedir. Ekim devrimi Rusya’yı insanlığın geri kalanının gelişmesinden dışlamamış, tersine ona daha da sıkı bir biçimde bağlamıştır. Rusya ne barbarlığın gettosu ne de sosyalizmin cennetidir. İçinde bulunduğumuz geçiş çağında var olan en geçişsel ülkedir. “Rus devrimi uluslararası devrim zincirinde yalnızca bir halkadır.” Dünya ekonomisinin bugünkü durumu, şunu tereddütsüz bir biçimde söyleme olanağını vermektedir: Kapitalizm proleter devrimine, Sovyetler Birliği’nin sosyalizme olduğundan çok daha yakındır. İlk işçi devletinin kaderi, Batı’daki veya Doğu’daki kurtuluş hareketinin kaderine kopmaz bir biçimde bağlıdır. Ama bu geniş konu bağımsız bir araştırma ister. Bu konuya tekrar döneceğimizi umuyoruz.